

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

AYHAN IŞIK

YÜKSEK LİSANS

2022-ANTALYA

**GEÇMİŞTE BÜYÜKANNELERİ TARAFINDAN
BAKILAN VE BAKILMAYAN OKUL ÖNCESİ
ÇOCUKLARIN BEDEN KİTLE İNDEKSİ VE
BESLENME DAVRANIŞLARININ
KARŞILAŞTIRILMASI**

Ayhan IŞIK

YÜKSEK LİSANS

2022-ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

**GEÇMİŞTE BÜYÜKANNELERİ TARAFINDAN
BAKILAN VE BAKILMAYAN OKUL ÖNCESİ
ÇOCUKLARIN BEDEN KİTLE İNDEKSİ VE
BESLENME DAVRANIŞLARININ
KARŞILAŞTIRILMASI**

Ayhan IŞIK

YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Arzu AKCAN

Bu tez Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından TYL-2020-5414 proje numarası ile desteklenmiştir.

“Kaynakça gösterilerek tezinden yararlanılabilir”

2022-ANTALYA

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma jürimiz tarafından Hemşirelik Anabilim Dalı Halk Sağlığı Hemşireliği Programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. .../...../2022

İmza

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Arzu Akcan
Akdeniz Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Selma Öncel
Akdeniz Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Sevil Albayrak
Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı beyan ederim.

Ayhan IŞIK

İmza

Arzu AKCAN

İmza

TEŐEKKÖR

Yüksek lisans eğitimin ve tez çalışmam süresince bilgi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren, her koşulda desteklerini esirgemeyen, değerli hocam ve danışmanım Sn. Dr. Öğr. Üyesi Arzu AKCAN'a,

Yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım, gelişimime katkı sağlayan ve emek veren değerli hocalarıma,

Yüksek lisans eğitimim boyunca benden desteğini esirgemeyen Sn. Ercan ASİ'ye

Tezimin istatistiksel değerlendirmelerine katkılarından dolayı Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Tıp Anabilim Dalı'daki Sn. Prof. Dr. Nalan Kozacı'ya

Araştırmama katılmayı kabul ederek çalışmama katkı sağlayan tüm ebeveynlere, çocuklara ve öğretmenlerine,

Tüm kalbimle sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Amaç: Bu çalışma geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların beden kitle indeksi (BKİ) ve beslenme davranışlarını karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı karşılaştırmalı tipteki bu çalışma 3-6 yaş arası araştırmaya gönüllü olarak katılan büyükanneleri tarafından bakılan 120 ve büyükanneleri tarafından bakılmayan 150 okul öncesi çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Veriler ebeveynler tarafından doldurulan Kişisel Bilgi Formu, Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi (ÇYDA) ve Besin Tüketim Sıklık Formu ile toplanmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, Pearson ki- kare test, Kappa test ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma sonucunda büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocukların fazla kilolu-obez prevalansları sırasıyla %17.5 ve %17.3 saptanmıştır. Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların BKİ'lerinin karşılaştırılması sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların ÇYDA puanları karşılaştırıldığından gıda heveslisi (GH) alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Buna göre büyükanneleri tarafından bakılan çocukların GH puanları daha yüksektir. Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların besin tüketim sıklıkları karşılaştırıldığında aromalı süt, tam buğday ekmek ve türleri, mayonez-ketçap ve taze meyve suyu tüketiminde istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır ($p<0.05$).

Sonuç: Bu araştırma ile büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocukların BKİ'leri arasında bir farklılık saptanmasa da bazı beslenme davranışlarında farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak bundan sonraki çalışmalarda veri toplama sürecine büyükannelerin de katılması ve çocuk beslenmesine yönelik girişimlerde büyükanneyi de kapsayan planlamaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi dönem, beslenme davranışları, obezite, BKİ, büyükanne

ABSTRACT

Objective: This study was conducted to compare the body mass index (BMI) and nutritional behaviors of preschool children who were and were not cared for by their grandmothers in the past.

Method: This descriptive comparative study was conducted with 120 preschool children aged 3-6 years who voluntarily participated in the study, who were cared for by their grandmothers, and 150 who were not cared for by their grandmothers. Data were collected with Personal Information Form, Child Eating Behavior Questionnaire (CEBQ) and Food Consumption Frequency Form filled by parents. Descriptive statistics, Pearson chi-square test, Kappa test and Mann Whitney U test were used to evaluate the data obtained.

Results: As a result of the research, the prevalences of overweight and obese were found to be 17.5% and 17.3%, respectively, in children who were and were not cared for by their grandmothers. No statistically significant difference was found as a result of the comparison of BMIs of preschool children who were and were not cared for by their grandmothers ($p>0.05$). When the CEBQ scores of preschool children who were and were not cared for by their grandmothers were compared, a statistically significant difference was found in the sub-dimension of food craving ($p<0.05$). Accordingly, children who are cared for by their grandmothers have higher FE scores. A statistically significant difference was found in the consumption of flavored milk, whole wheat bread and types, mayonnaise-ketchup and fresh fruit juice consumption of preschool children who were and were not taken care of by their grandmothers ($p<0.05$).

Conclusion: In this study, although no difference was found between the BMIs of children who were and were not taken care of by their grandmothers, it was determined that there were differences in some feeding behaviors. As a result, it is recommended that grandmothers be included in the data collection process in future studies and that plans should be made to include grandmothers in child nutrition initiatives.

Key words: Preschool period, nutritional behaviors, obesity, BMI, grandmother

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
SİMGELER ve KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Genel Özellikleri	3
2.2. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Beslenmesi	3
2.2.1. Okul Öncesi Dönemde Çocuklara Özgü Beslenme Davranışları	4
2.2.2. Okul Öncesi Dönemde Çocukların Alması Gereken Besin Grupları ve Tüketim Sıklığı	5
2.3. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Beslenmeyi Etkileyen Faktörler	7
2.3.1. Aile Ortamı	7
2.3.2. Okul Ortamı ve Akran Etkileşimi	9
2.3.3. Televizyon ve Medya Araçları	10
2.4. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Beslenme Sorunları	10
2.5. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Beslenmesinde Hemşirenin Roller	12

3. GEREÇ ve YÖNTEM	14
3.1. Araştırmanın Tipi	14
3.2. Araştırma Soruları	14
3.3. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri	14
3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	14
3.5. Veri Toplama Araçları	19
3.5.1. Kişisel Bilgi Formu	19
3.5.2. Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi (ÇYDA)	20
3.5.3. Besin Tüketim Sıklık Formu	21
3.6. Ön Uygulama	21
3.7. Veri Toplama Süreci	21
3.8. Verilerin Toplanması	21
3.9. Araştırma Değişkenleri	22
3.10. Verilerin Değerlendirilmesi	22
3.11. Araştırmanın Etik Yönü	23
3.12. Araştırmanın Sınırlılıkları	23
3.13. Araştırma Planı	24
4. BULGULAR	25
4.1. Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Bazı Tanıtıcı Özellikleri	25

4.2.	Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Beden Kitle İndeksleri	29
4.3.	Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Yeme Davranışları	31
4.4.	Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Besin Tüketim Sıklıkları	39
5.	TARTIŞMA	43
5.1.	Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesindeki Çocukların BKİ'lerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	44
5.2.	Ebeveynleri ve Büyükannenin Çocuğun Kilosunu Değerlendirme Durumları İle BKİ'leri Arasındaki Uyumun Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	44
5.3.	Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesindeki Çocukların Yeme Davranışlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	45
5.4.	Ebeveynin Kendisine Göre Büyükannenin Torununu Besleme Şekli İle Yeme Davranışlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	46
5.5.	Çocukların BKİ'leri ile Yeme Davranışlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	47

5.6.	Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul	
	Öncesindeki Çocukların Besin Tüketim Sıklıklarının Karşılaştırılmasına	
	İlişkin Bulguların Tartışılması	48
6.	SONUÇ VE ÖNERİLER	50
	KAYNAKLAR	52
	EKLER	66
EK-1:	Kişisel Bilgi Formu	
EK-2:	Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi	
EK-3:	Besin Tüketim Sıklık Formu	
EK-4:	Akdeniz Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu İzin Kararı	
EK-5-6:	Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Kararı	
EK-7:	Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi Kullanım İzni	
EK-8:	Katılımcı İzin Formu	
	ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Okul öncesi çocuklara ilişkin tanıtıcı bilgiler	16
Tablo 3.2. Okul öncesi çocukların ebeveynlerine yönelik tanıtıcı bilgiler	18
Tablo 3.3. Tez çalışmasının takvimsel akış çizelgesi	25
Tablo 4.1. Büyükanneleleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların bazı tanıtıcı özelliklerinin karşılaştırılması	26
Tablo 4.2. Bakım veren büyükannelelere ilişkin bazı tanıtıcı özellikler	28
Tablo 4.3. Büyükanneleleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocukların BKİ'lerinin karşılaştırılması	29
Tablo 4.4. Okul öncesi çocukların BKİ'leri ve ebeveynlerin çocuğun kilosunu değerlendirme durumları arasındaki uyum	29
Tablo 4.5. Okul öncesi çocukların BKİ'leri ve bakım veren büyükannelelerinin çocuğun kilosunu değerlendirme durumları arasındaki uyum	30
Tablo 4.6. Büyükanneleleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların ÇYDA alt boyut puanlarının karşılaştırılması	32
Tablo 4.7. Ebeveyne göre kendisiyle karşılaştırdığında büyükannelelerinin torununu besleme şekli ile ÇYDA alt boyut puan ortalamaları	34
Tablo 4.8. Çocukların BKİ'leri ile ÇYDA alt boyut puanlarının karşılaştırılması	38
Tablo 4.9. Geçmişte büyükanneleleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların besin tüketim sıklıklarının karşılaştırılması	40

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul

öncesi çocukların dağılımı

19

SİMGELER VE KISALTMALAR

- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri (United States of America (USA))
- ASM:** Aile Sağlığı Merkezi
- BKİ:** Beden Kitle İndeksi
- CDC:** ABD Hastalık Kontrol ve Koruma Merkezleri (Centers for Disease Control and Prevention)
- COVID-19:** Koronavirüs Hastalığı
- ÇYDA:** Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi
- WHO:** Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
- NHANES:** Ulusal Sağlık ve Beslenme Araştırması (The National Health And Nutrition Examination Survey)
- HSGM:** Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü
- SPSS:** Statistical Package for the Social Sciences
- TOÇBİ:** Türkiye’de Okul Çağı Çocuklarında Büyümenin İzlenmesi
- TBSA:** Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması
- TNSA:** Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
- TÜBER:** Türkiye Beslenme Rehberi
- TÜİK:** Türkiye İstatistik Kurumu
- PHD:** Psikiyatri Hemşireler Derneği
- UNICEF:** Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)

WHO: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)

DAY: Duygusal Aşırı Yeme

DAZ: Duygusal Az Yeme

GKA: Gıdadan Keyif Alma

GH: Gıda Heveslisi

IT: İçme Tutkusu

TH: Tokluk Heveslisi

YY: Yavaş Yeme

YS: Yemek Seçiciliği

$\bar{X}$: Aritmetik Ortalama

SS: Standart Sapma

MIN: Minumum

MAX: Maksimum

Ort: Ortalama

SO: Sıra Ortalamaları

ST: Sıra Toplamı

κ : Kappa

X^2 : Ki- Kare

X^2 : Kruskal Wallis H

$U\&$: Manny Whitney U

1. GİRİŞ

İnsan gelişimini etkileyen faktörlerin temel yapı taşları okul öncesi döneme dayanır. Okul öncesi dönemde (3-6 yaş) çocukların kişisel özellikleri şekillenmekte olup, bu dönemde kazanılan yeme davranışları ve besin tercihleri gibi beslenme alışkanlıkları yetişkinlik çağında devam eder (<http://hsgm.saglik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 07.11.2019; Kerkez, 2018). Bu nedenle okul öncesi dönemde yeterli ve dengeli beslenme kadar, sağlıklı beslenme alışkanlıkları kazandırılması son derece önemlidir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2013; Wasser ve ark., 2017). Ayrıca bu dönemde çocuklarda hızlı büyüme ve gelişme nedeniyle pek çok besin ögesine olan gereksinim yaşamın diğer dönemlerine göre daha fazladır (<http://hsgm.saglik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 07.11.2019). Okul öncesi dönemde çocuğun beslenmesini ailesi, okul ortamı ve akranları belirliyor olsa da; bu yaş grubu çocuklar taklitçi olduğu için nasıl besleneceğini çevresini gözlemleyerek çok hızlı bir şekilde öğrenir (Marty ve ark., 2018).

Yaşam boyu sağlıklı davranışlarının temellerinin atıldığı bu dönemde ebeveynler, çocuklar için etkin bir sosyal öğrenme ortamı sağlar. Ebeveynlerin, çocukların beslenmesindeki tutum ve davranışları, besin tercihleri ve beslenme alışkanlıkları çocukların beslenme davranışları üzerinde doğrudan etkilidir (Kobak ve Pek, 2015; Williams ve Suchdev, 2017). Ebeveynlerin, çocuklara yemek yemesi için baskı yapması, besinleri ceza ve ödül olarak kullanmaları çocukların sağlıksız beslenme davranışı kazanmasında etkilidir (Haytoğlu ve Evliyaoğlu, 2020). Dünya genelinde annelerin iş hayatına katılmalarıyla birincil bakımı temsil eden annenin geleneksel rolü değişerek, bu bakımı büyükannelerin üstlendiği görülmektedir (Jappens ve ark., 2012; Alberdi ve ark., 2016; Pulgaron ve ark., 2016). Literatür incelendiğinde çok yaygın çalışmalar olmasa da, okul öncesi dönem çocukların bakımını üstlenen büyükannelerin çocukların beslenme davranışlarını etkilediği görülmektedir (Jappens ve ark., 2012; Pulgaron ve ark., 2016). Avusturalya’da üç kuşak ailelerle yapılan bir çalışmada, büyükannelerin torunlarının ve çocuklarının beslenmesinde etkili olduğu ve yemek hazırlamada annelerden daha baskın olduğu belirlenmiştir (Rhodes ve ark., 2016). Büyükannelerin, ebeveynlere göre çocuklara daha fazla sağlıklı yiyecekler sağladığı, daha çok kısıtlayıcı beslenme davranışı sergilediği; daha sonrasında çocukların daha fazla yemek yediği ve kilolu olduğu belirlenmiştir (Farrow, 2014). Büyükannelerin bakımını üstlendikleri okul öncesi çocuklarıyla, ebeveynlerinden daha fazla vakit

geçirdiği için bu dönemde çocukların obezitesi üzerinde etkili olmaktadır (Watanabe ve ark., 2011). Okul öncesi çocukların bakımında nesiller arasındaki inanışların kuşaklar arası çatışmaya neden olduğu ve ebeveynler üzerinde istenmeyen beslenme davranışlarına yol açtığı ortaya çıkmıştır (Lidgate ve ark., 2018).

Çocukların yaşamlarında yeterli ve dengeli beslenme son derece önemlidir. Ebeveynler çocukların %20-30'unda iştahsızlık, obezite, yemek seçme, öğün atlama, besin alerjileri gibi beslenme sorunları bulunduğunu bildirmektedir (Kerzner, 2015). Okul öncesi dönemde beslenmeden kaynaklı en önemli sağlık sorunlarından birisi olan obezite yetişkinlik döneminde de sağlığı olumsuz etkilemektedir. Bu dönemde çocuğun beslenmesi başkalarına bağlı olduğu için aşırı yemek yeme ve şişmanlık gibi sağlık sorunları daha çok anne, baba ya da bakıcısına aittir (Yuan ve ark., 2021). Okul öncesi dönemde kazanılan davranışlar aile ve okul ortamında başlar. Aile ve okul ortamındaki yeme alışkanlıklarını dikkate alan aile temelli müdahaleler ve çocuğa sağlıklı yeme alışkanlıkları kazandırmanın en etkili rolü olup bu bağlamda okul sağlığı hemşireleri çocuklarda obezitenin önlenmesi ve sağlıklı beslenme alışkanlıklarının kazandırılması için birincil korumada çok önemli yere sahiptir (Gouveia ve ark., 2019; Yiğit, 2011; Lindsay ve ark., 2017). Sağlık Bakanlığı'nın izlem protokollerinde de bu yaşlarda anneye ve/veya çocuğa yaşına uygun beslenme danışmalığı yapılması gerektiği belirtilmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018).

Okul öncesi dönem çocukların hayatlarındaki en kritik dönemlerden biri olup bu dönemde kazanılan beslenme davranışları yetişkinlik döneminin temelini oluşturmaktadır. Ülkemizin kültürel yapısından dolayı büyükannelerin rolü yadsınamayacak düzeydedir ve torunları ile etkileşimi ilk yıllardan başlar. Kadınların iş hayatına katılımının giderek artmasıyla annelerin çocuklar üzerindeki birincil bakım rolünü büyükanneler üstlenebilmektedir. Bu çalışmanın amacı geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların beden kitle indeksi (BKİ) ve beslenme davranışlarının karşılaştırılmasıdır. Bu çalışmayla ülkemiz literatüründe sınırlı olduğu düşünülen bir konuda sonuç elde edilmiş olup çocukların beslenmesine yönelik büyükanneyi de kapsayan müdahalelerin planlanmasında yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Genel Özellikleri

İnsan hayatının en önemli dönemlerinden biri olarak kabul edilen okul öncesi dönemde çocuklar, hızlı bir büyüme ve gelişim göstererek kalıcı davranışlar elde etmektedirler (Karaahmetoğlu, 2021). Erken çocukluk dönemi; 1-3 yaş oyun çağı ve 3-6 yaş arası okul öncesi dönem olarak ikiye ayrılır (Türkiye Beslenme Rehberi (TÜBER), 2016). Çocukların sağlıklı bir birey olabilmeleri, anne karnından başlayarak sağlıklı bir ortamda büyümeleri ile gerçekleşir; bu yüzden okul öncesi dönem yaşamın en önemli dönemlerinden biridir. Bu dönemde içinde bulunulan çevre, alınan uyarılar çocuğun fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden büyüme gelişiminde etkin rol oynamaktadır (Matusik ve Malecka-Tendera, 2011; Kolko ve ark.,2018). Yetişkinlik döneminin temelini atıldığı okul öncesi dönemde, çocukların dil gelişimi ile duygusal, fiziksel, sosyal ve zihinsel alanlarındaki gelişiminin sağlıklı bir şekilde tamamlanması gerekmektedir (Đordić ve ark., 2016).

Okul öncesi dönem çocuklarda büyüme ve gelişme; genetik özellikleri, beslenme alışkanlıklarını, cinsiyet karakterlerini, çevresel, sosyal ve kültürel faktörleri içeren bir süreçtir. Bu dönemde büyüme ve gelişmeyi etkileyen en önemli çevresel faktör beslenmedir. Genetik etmeni değiştirmek mümkün değilken, sosyal ve kültürel faktörü değiştirmek çok da kolay değildir. Ancak doğru beslenme alışkanlıklarını kazandırmak mümkündür ve bu yolla sağlıklı bir yaşam sürdürülebilmektedir (Akdoğan ve Balcı, 2019). Okul öncesi dönemde gelişim çok hızlı olduğu için bu dönemde elde edilemeyen sağlıklı beslenme davranışlarının yetişkinlik döneminde telafi edilmesi çok zor olacaktır (Arlı ve ark., 2017).

2.2. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Beslenmesi

Toplumun sosyal ve ekonomik yönden gelişimi sağlıklı bireyler yetiştirmelerine bağlıdır. Sağlıklı bireyler yetiştirmede yeterli ve dengeli beslenmenin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Çocukların büyüme ve gelişmesi için sağlıklı beslenmenin önemi yadsımayacak düzeydedir. Çocukların beslenme durumları sosyo-ekonomik bağlamda gelişmişliğin yansımasıdır. Bu nedenle beslenme hem bir ölçüt hem de bir ölçüm olarak görülür (Zembat ve ark., 2015; Aktaş, 2019).

Okul öncesi dönem; çocuklarda sosyal, bilişsel ve duygusal alanda önemli bir büyüme ve gelişme dönemi kabul edildiğinden dolayı gerekli besin öğelerinin karşılanması oldukça önemlidir. Sağlıklı bireyler yetiştirmek için bu dönemde beslenme alışkanlıkları oluşturulmalıdır (Koletzko ve ark., 2015). Yapılan çalışmalarda, sağlıklı beslenmenin çocukların bilişsel ve davranışsal becerilerinin gelişimini kolaylaştırdığı ve her konuda sağlıklı beslenmeye ihtiyaç duydukları gösterilmiştir (Ruel ve ark.,2013).

Okul öncesi dönem çocuklarda beslenmenin amacı, sağlıklı beslenme davranışlarının gelişimini teşvik ederek çocukların mevcut sağlıklarının devamlılığın sağlanması ve yetişkinlik döneminde de sürdürülmesidir (Akdoğan ve Balcı, 2019). Okul öncesi çocuğun hızla büyüyüp, daha aktif bir yaşama başlamasının yanı sıra beslenme alışkanlıkları kazandığı, besinleri ayırt ettiği dönemdir. İlerleyen dönemde sahip olunacak beslenme alışkanlığının temelleri bu dönemde atılmaktadır (Arlı ve ark., 2017).

2.2.1. Okul Öncesi Dönemde Çocuklara Özgü Beslenme Davranışları

Alışkanlıklar zamana, yönlendirmeye ve tekrara bağlı kazanılmış davranışlardır. Özellikle tekrar, alışkanlıkların kazanılmasında çok önemlidir. Bu yüzden çocuklara doğru alışkanlıkların kazandırılması son derece önemlidir. Asıl amaç; büyüme ve gelişme özelliklerine uygun sağlıklı beslenme alışkanlıklarını kazandırmaktır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2013). Okul öncesi çocuğu yemek yerken yanında arkadaşı olsun ister, yalnız yemekten hoşlanmaz, yemek yerken konuşur ve sorular sorar. Ailenin bir bireyi olduğunu bilir ve onlarla aynı masada oturarak kendisine ait olayları, aktiviteleri anlatmaktan zevk alır. Bu dönemde çocuklarda besinlere olan ilgi günden güne değişir çünkü bu dönemde çocuklar besin seçicidir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2012). Çocuklar bu dönemde aile ortamı ve çevresini taklit etmeye başladığı için çevresinde yer alan kişiler oldukça önemlidir. Çocuk aile ile aynı masada oturmalı ve çocuk için ayrı beslenme zamanı düzenlenmemesi sağlıklı beslenme alışkanlığı kazanması için önemlidir (Aktaş, 2016). Yapılan bazı çalışmalara göre, okul öncesi çocuğu olan ailelerin sağlıklı beslenme üzerine eğitim alması çocuğun sağlığını olumlu yönde etkilemektedir (Alameyahu ve ark., 2015; Arlı ve ark., 2017; Romanos-Nanclares ve ark., 2018). Öğretmenler ve ebeveynler onlar için rol modeldir (Öztürkler, 2019).

Bu dönemde çocuklar koku ve tatlara karşı daha hassastırlar. Bu nedenle çiğ sebzeleri daha çok tercih ederler. Çocuklar besinleri sevmeseler de sunum şekilleri ve besinlerle karşılaşma sıklığı önemlidir. Çocuğun beslenmesi hazırlanırken her zaman yiyebileceği porsiyon düşünülerek ondan daha az hazırlanmalıdır. Tabağındaki yemeği bitirmeleri için sürekli uyarılmamalıdır. Çocuk yemekle oyun oynamaya başlarsa durması gerektiği konusunda uyarılmalıdır (Aktaç, 2016; Can Öztürk, 2018).

Okul öncesi çocukların dengesiz beslendiği görülebilmektedir. Bu dengesiz beslenme de genelde bir öğünde yetersiz beslendikten sonra diğer öğünde açlığı kapatmak için daha fazla yemek yeme şeklinde olmaktadır. (Haytoğlu ve Evliyaoğlu, 2020). Okul öncesi çocuklarda, beslenme konusunda dışarıdan alınan komutlarla; örneğin yemek yeme saati, yemek yedikleri zaman ödüllendirilmeleri gibi; kendi kendilerini kontrol etme yetilerinde azalma görülmektedir. Bu dönemde çocuklar tepkilerini yemek yemekle dile getirirler ve ilk duygusal bağlarını kendilerini besleyenle kurdukları için, çocuğun yemek yeme alışkanlığı kazanmasında bakımını üstlenen kişilerin önemli bir yeri vardır. Okul öncesi dönemde en önemli başarı, çocuğun sağlıklı beslenme alışkanlığı kazanmış olmasıdır (Kobak, 2009; Aktaç, 2016; Atli ve Osmanoğlu, 2021).

2.2.2. Okul Öncesi Dönemde Çocukların Alması Gereken Besin Grupları ve Tüketim Sıklığı

Okul öncesi dönem, çocukların sağlıklı bir yaşam alışkanlığı elde edilmesi ve sağlıklı yemek düzeni oturtması için en uygun dönemdir. Farklı iklim, kültür ve coğrafyadaki beslenme alışkanlıkları değişse de ana besin gruplarından, dengeli ve düzenli olarak alınması şarttır. Sağlıklı çocukların enerji gereksinimleri; büyüme hızı, bazal metabolik hız ve fiziksel aktivite düzeyine göre hesaplanmaktadır. 3-6 yaş çocukların günde ortalama 1500 ile 1800 kaloriye ihtiyaçları vardır. Çocuğun aldığı enerjinin yeterli olup olmadığı persentil değerlerine göre büyümenin izlenmesi ile anlaşılır. Enerjinin %45-50'si karbonhidratlardan, %15-20'si proteinlerden ve %30-35'i yağlardan gelmelidir (TÜBER, 2016; HSGM, 2019; Atli ve Osmanoğlu, 2021; Süt ve Kutluca, 2021). Okul öncesi dönem çocuklarının tüketmesi gereken besin grupları ve miktarları aşağıda yer verilmiştir.

Süt ve süt Ürünleri Grubu: Süt ve süt ürünleri çocuğun günlük kalsiyum ihtiyacını karşılar. İki yaşına kadar tam yağlı süt kullanılmalıdır, büyüme ve gelişme için yağ

asitlerine ihtiyaç vardır. Obeziteyi önlemek için okul öncesi çocuklarda az yağlı süt önerilebilir (Mazahery ve ark., 2018; Vanderhout ve ark., 2020). Bu grupta yer alan ürünler süt, yoğurt, ayran, peynir şeklindedir. Günlük olarak 3-6 yağ çocukların 2-2,5 porsiyon tüketmesi gerekmektedir (TÜBER, 2016). Bir bardak süt, bir kse yoğurt, yarım kse dondurma ve bir dilim peynir çocuğun günlük süt grubu ihtiyaını karėılamaktadır (Altıncı, 2017; Kansu ve ztrk, 2019).

Et ve Et rnleri Grubu: Protein ihtiyaının büyük bölümü hayvansal besinlerden karėılanmaktadır. Et grubundaki besinler (dana, koyun, tavuk, hindi, sosis, sakatatlar, yumurta ve balık) okul öncesi dönem çocukların protein ihtiyaçlarının büyük bir kısmını karėılayabilmektedir. Bu dönemde haftada iki öğün ve dört beğ adet yumurta tüketilmesi sağlanmalıdır (TÜBER, 2016).

Sebze ve Meyve Grubu: Sebze ve meyvelerin günlük enerji ve protein ihtiyaına katkısı oldukça az olup, ancak vitamin ve mineral bakımından oldukça zengindir. Meyvelerin besin değerlerinin yanı sıra iğtah amaya da etkisi vardır. Çocukların günlük beslenmesinde çiğ tüketilebilecek meyve ve sebzeye yer verilmelidir. Mevsiminde ve taze bir ėekilde iyi temizlenerek tüketilmesi önemlidir. 3-6 yağ çocuklar için günlük iki porsiyon meyve,  porsiyon sebze tüketilmesi yeterlidir (Süt ve Kutluca, 2021).

Ekmek ve Tahıl Grubu: Vücudun temel enerji kaynağını oluğturan tahıl grubu karbonhidrat (niğasta, lif), vitamin, mineral ve diğer besin ögelerini içerir. Tahıl grubu; ekmek, pirinç, buğday, avdar, mısır, patates, makarna gibi besinleri içerir ve tahıl tanelerinin yağı E, kabuk ve z B12 vitamini hariç B vitaminleri açısından oldukça zengindir. 3-6 yağ çocukların tahıl grubundan günde 150 gram kadar tüketmesi önerilir (TÜBER, 2016).

Kuru Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Grubu: Kuru baklagiller (mercimek, kuru fasulye, nohut gibi.) ve yağlı tohumlar (findık, fıstık, ceviz gibi.) protein, kalsiyum, çinko ve B vitaminleri açısından zengindirler. Bu gruptaki besinler; büyüme ve geliğmeyi, hücre yenilenmesini, doku onarımı ve hastalıklara karėı direnç kazanılmasında önemli yere sahiptirler. 3-6 yağ çocukların günlük ortalama 2-3 yemek kağığına denk gelen bir porsiyon baklagiller tüketmesi tavsiye edilir (Turan, 2016; Kansu ve ztrk, 2019).

Yağ ve ėeker Grubu: Yağların beslenmede önemli bir yeri olup; enerji kaynağı olarak enerji sağlama, organları dığ etkilere koruma, elzem yağ asitlerinin vücuda alınma

gibi işlevleri vardır. Besinlerden alınan enerjinin %20-35'i yağlardan olmalı ve alınan enerjiden %10'undan daha azı doymuş yağlardan, %1'inden azı ise trans yağlardan gelmelidir. Şekerler, genel olarak sakkaroz adıyla bilinen saf karbonhidratlardır. Şekerden gelen enerji, günlük enerjinin %10'unu geçmemeli ve %5'in altında olması tercih edilir. 3-6 yaş çocuklar yağlardan günlük ortalama 1-2 porsiyon ve şeker grubundan 2-4 yemek kaşığı kadar tüketilmesi önerilir (TÜBER, 2016).

2.3. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Beslenmeyi Etkileyen Faktörler

2.3.1. Aile Ortamı

Okul öncesi dönem çocuklarında sosyal bir durum olan beslenme eylemi, ailenin, akranlarının ve diğer bireylerin beslenme davranışlarını gözlemleyerek şekillenmektedir (Altaş ve Kuloğlu, 2011). Çocukların yeme davranışları ilk olarak aile sofrasında şekillenmeye başladığı için, anne ve babaların besin tercihleri, yemek sofrasındaki tutum ve davranışları çocukların beslenme alışkanlıklarının ne yönde olacağını belirleyen önemli unsurlardır (Güldalı Dereli, 2019). Okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynleri, çocukları için birincil sosyalleşme ortamı sağlamaktadırlar. Ailenin çocuklarına sundukları besin çeşitliliği, rol model olma durumları, medya maruziyetleri, çocukla beslenme esnasında kurulan iletişim ve beslenme tarzları gibi pek çok durumu çocukların beslenme davranışlarını etkilemektedir (Kasparian ve ark., 2017).

Okul öncesi çocuğun beslenme davranışlarını geliştirmesinde, ebeveyn çok etkilidir. Eğer ebeveynler kendi beslenme davranışlarının, çocuğun beslenme davranışları oluşmasında ne kadar önemli olduğunu düşünürse, çocukların beslenme tutum ve davranışlarının sağlıklı ve yaşam standartlarına uygun olmasına daha çok özen gösterecektir (Bergmeier ve ark., 2015; Litchford ve ark., 2020). Yapılan bir çalışmada; ailelerin yemek yeme sırasında beslenme davranışlarına dikkat etmesinin obeziteyi azalttığı bulunmuştur (Mena ve ark., 2015). Yapılan diğer çalışmalarda ise, annenin eğitim durumu, ailenin ekonomik durumunun yüksek olması, evdeki çocuk sayısının az olması ve televizyon karşısında geçirilen sürenin az olması okul öncesi dönem çocuklarında beslenme davranışlarını olumlu yönde etkilemektedir (Berge ve ark., 2015; Lindberg ve ark., 2016; Ünal, 2017).

Ailede sosyal, kültürel ve ekonomik koşulların değişmesiyle aile içi rollerde farklılaşma görülmektedir. Bu nedenle çocukların beslenmesinde anne tutumları kadar, babanın rolü de son derece önemlidir (Penilla ve ark., 2017; Davison ve ark., 2020). Babaların çocukların beslenmesine etkileri ve uygulamaları üzerine yapılan bazı çalışmalarda; baskıcı ve kontrol edici davranış modeli sergiledikleri, bundan dolayı çocukların yiyeceklerden hoşlanmamasına ve yavaş yemesine sebep olduğu görülmüştür. Babaların çocuklarının annelerine kıyasla istediği besinleri daha az fark edemedikleri ya da fark edemedikleri görülmüştür (Khandpur ve ark., 2014). Vollmer ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada babaların çocuklar üzerindeki beslenme davranışları ile çocukların göstermiş olduğu beslenme davranışı arasında güçlü bir bağ olduğu belirlenmiştir.

Anne ve babanın beslenme davranışının etkili olmasının yanı sıra günümüzde annelerin iş hayatına katılımının artmasıyla (%33.8, <http://www.tuik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 20.10.2019) ve Türkiye'deki kültürel ve geleneksel yapıdan dolayı büyükannelerin çocukların beslenmesindeki rolünde artmıştır (Metbulut ve ark., 2018). Ülkemizde okul öncesi çocukların beslenmesini, büyükannenin etkisini araştıran çalışmalar neredeyse yok denecek kadar azdır. Türkiye'de 0-5 yaş arası çocukların beslenmesinde %86 oranında anne, %7.4 oranında büyükanneler sağlamaktadır (<http://www.tuik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 20.10.2019). ABD, İngiltere ve Avusturalya'da ise çocukların yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ne büyükanneler ve büyükbabalar bakım vermektedirler (Lucinda ve ark., 2018). Büyükannelerin torunların bakımında kültürel farklılıklar vardır. Örneğin; Asya, Afrika, Latin Amerika ve Pasifik dâhil olmak üzere Batılı olmayan toplumlarda büyükannelerin hamilelik ve çocukluk döneminde çocuk beslenme uygulamalarında genç annelere rehberlik etmesinde kilit rol oynadığı saptanmıştır (Aubel, 2012). ABD'de etnik olarak farklı geçmişe sahip ailelerden gelen büyükanne ve büyükbabalar torunları için beyaz büyükanne ve büyükbabalardan daha fazla sorumluluk aldığı saptanmıştır (Katooka-Yahiro ve ark., 2004).

Çin'de yapılan bir çalışmada, okul öncesi çocukların bakımından büyükanne ve büyükbabaların sorumlu olduğu, ailenin yemekleri hazırlamada önemli yeri olduğu ve çocukların beslenme alışkanlıkları üzerinde etkili oldukları saptanmıştır. Büyükanne ve büyükbabaların, kilolu olan çocukların ileride daha uzun boylu olacaklarına ve kilolu çocukların daha sağlıklı olduklarına inandıkları görülmektedir. Bu yüzden de

öğünlerde annelere göre daha büyük porsiyonlarda ve daha fazla yemek verme eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Büyükanne ve büyükbabaların besinler aracılığıyla, sağlıklı beslenme konusundaki bilgilerini çocuklara aktardıkları ve sevgilerini yemek vererek gösterdikleri saptanmıştır (Jingxiong ve ark., 2007).

İngiltere’de yapılan bir araştırmada, ailenin %36’sında çocukların beslenmesinde büyükanne ve büyükbabaların rol oynadığı görülmüştür. Büyükanne ve ebeveynlere göre çocuklara daha fazla sağlıklı yiyecekler sağladığı, çocuklara daha çok kısıtlayıcı davranış modeli sergiledikleri belirlenmiştir. Kısıtlayıcı davranış modelinin daha sonra çocukların daha fazla yemelerine ve kilolu olmalarına neden olduğu görülmüştür. Büyükanne ve büyükbabaların yiyecekleri çocukların duygularını düzenlemek için kullandıkları ve bu davranışın çocuklarda “duygusal beslenme” davranışının gelişmesine neden olduğu saptanmıştır. Büyükanne ve büyükbabaların çocuklar ile geçirdiği zaman arttıkça, çocuklara daha fazla sağlıklı beslenme ortamı sağladıkları ve beslenme konusunda daha fazla rol model oldukları saptanmıştır (Farrow, 2014).

Eli ve arkadaşlarının (2016) yaptığı çalışmada büyükanne ve büyükbabaların, Amerika’daki çocukların %24’ünün beslenme ve bakımında rol oynadığı saptanmıştır. Çalışmada büyükanne ve büyükbabaların annelere göre çocuklara daha sık ve fazla miktarda şeker ve şekerli içecekler verdiği, bu davranışı çocukların mutlu olması için yaptıklarını belirttikleri saptanmıştır. Büyükanne ve büyükbabaların bu davranışı anneler tarafından doğru bulunmadığı zaman büyükanne ve büyükbabaların tepki olarak yemek pişirmedikleri ve ev işlerinde yardımcı olmadıkları saptanmıştır (Eli ve ark., 2016). Avustralya’da üç kuşak ailelerle yapılan bir çalışmada, büyükanne ve büyükbabaların çocukların ve ebeveynlerin beslenmesinde etkili olduğu ve yemek hazırlamada annelerden daha baskın olduğu görülmüştür (Rhodes ve ark., 2016). Okul öncesi çocukların bakımında nesiller arasındaki inanışlar nedeniyle kuşaklar arası çatışmaya neden olup, ebeveynler üzerinde istenmeyen beslenme davranışlarına neden olmuştur (Lidgate ve ark., 2018).

2.3.2. Okul Ortamı ve Akran Etkileşimi

Okul öncesi dönem çocuklarında, sağlıklı beslenme alışkanlıklarının kazandırılmasında çevrenin büyük bir etkisi olsa da beslenme eğitiminde formal eğitimin etkisi çok büyüktür. Okul öncesinde verilen eğitim çocuğun geleceğini şekillendirmektedir (Zembat ve ark., 2015; Yaşar, 2019). Okul ortamı çocuğun sağlıklı

bir sosyalleşme ortamı sağlayarak sosyal bir karakter geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Çocuklar büyüdükçe sosyal ilişkileri daha çok önem kazanmakta, akranları ile etkileşimi giderek artmakta olup bu durum çocuğun besin seçimi ve beslenme davranışını etkilemektedir. Okul öncesi dönemde çocuklar üzerine yapılan araştırmalarda çocukların sevmediği besini yiyen akranlarını gördüğü zaman, besini tercih etme oranının arttığı gözlemlenmiştir (Folkvord ve ark., 2016; Akbaş, 2019).

2.3.3. Televizyon ve Medya Araçları

Okul öncesi dönemde çocuklar, günün büyük bir bölümünü televizyon, tablet ve telefon ile geçirmektedirler. Çocukların karşılaştıkları çizgi film, reklamlar aracılığıyla beslenme ile ilgili çeşitli mesajları görmektedirler; ancak bu mesajlar olumlu ve olumsuz olmaktadır (Darga ve ark., 2021). Reklamlardaki besinleri sunuş şekli ve ilgi çekici ambalajları çocukların o yiyeceği tüketme isteğini arttırmaktadır. Okul öncesi dönem çocukların besinleri seçme kriterleri incelendiği zaman daha çok izledikleri ilgi çekici ambalajlı besinleri tercih ettiği görülmüştür (Yıldız ve Deneçli, 2013; Dilber ve Dilber, 2018). Çocukların besinleri tercihinde reklamı olan gıdaları reklamı olmayan gıdalara göre hızlı bir şekilde seçtikleri belirlenmiştir (Bruce ve ark., 2016). Gıda reklamlarının ardından özellikle okul öncesi dönem çocuklarında beslenmesinde değişim, öğün dışı besin tüketimi ve market alışverişlerinde artma görülmüştür. Olumsuz gıda reklamlarının beslenme üzerindeki etkileri çocuklarda beslenme sorunları olarak ortaya çıkmaktadır (Dilber ve Dilber, 2018).

2.4. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Beslenme Sorunları

Ebeveynlerin bildirimlerine göre çocukların %20-30'unda beslenme sorunları bulunmaktadır (Kerzner, 2015). Beslenme sorunları, çocuğun bireysel sağlığını, çocuk ve ailenin duygusal durumunu, aile-çocuk ilişkisini ve etkileşimini, ailenin çocuk gelişimi hakkındaki bilgisini, uygulamalarını ve yiyecek sunabilecek sosyoekonomik yapılarını içeren çok yönlü sorunlardır (Metbulut ve ark., 2018). Ülkemizde okul öncesi çocuklarda beslenmeye bağlı görülen sağlık sorunları arasında; protein-enerji malnütrisyonu, D vitamini yetersizliği, anemi, basit guatr ve yaygın diş çürükleri yer almaktadır (<https://hsgm.saglik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 07.11.2019).

Beslenme bozuklukları arasında en çok karşılaşılan malnütrisyon, dünyada süregelen önemli bir sağlık sorundur (Özcebe, 2012). Okul öncesi çocuklarda malnütrisyon

oluşmasına neden olan ve en önemli etmenlerin; annelerin eğitim durumu, annelerin çalışma durumu, çocuğun doğum ağırlığı, çocuğa bakan kişi, ailedeki çocuk sayısı ve ailenin maddi durumu saptanmıştır (Önal ve ark., 2016). Her ne kadar doğrudan ölüm nedeni olarak gösterilmese de dünyada 0-5 yaş çocuklarda ölümlerin %45'i malnütrisyonla ilişkilidir (<https://www.who.int/>, Erişim tarihi: 23.09.2019). Birleşmiş Milletler Yardım Fonu'nun (United Nations Children's Fund: UNICEF) 2019 verilerine göre tüm dünyada yaklaşık olarak 5 yaşından küçük olan her beş çocuktan (%21.3) birinin bodur olduğu ve bunun nedeninin büyümenin en önemli evrelerinde maruz kalınan yetersiz beslenme olarak açıklamıştır (<https://data.unicef.org/>, Erişim tarihi: 05.01.2020). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 raporuna göre 0-5 yaş arası çocukların %6'sının bodur olduğu ve %3'ünün malnütrisyonlu olduğu saptanmıştır. Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması (TBSA) 2010 verilerine göre, 0-5 yaş arası çocukların %10.3'ünün düşük ağırlıklı olduğu ve %5.6'sının ise ağır malnütrisyonlu olduğu belirtilmiştir (TBSA, 2014; Önal ve ark., 2016; TNSA, 2019).

Okul öncesi dönemde beslenmeden kaynaklı diğer bir en önemli sağlık sorunlarından birisi obezitedir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada ebeveynlerin %64'ünün çocuklarını olduklarından zayıf olarak algıladığı ve daha fazla besleme eğiliminde olduğu görülmüştür (Aslan ve Şahin, 2017). Dünya genelinde yapılan pek çok çalışmada %32-90 arasında ebeveynin çocuklarının ağırlıklarını yanlış algıladıkları görülmüştür (Zhang ve ark., 2018). Bu dönemde çocuğun beslenmesi başkalarına bağlı olduğu için aşırı yemek yeme ve obezite gibi sağlık sorunları daha çok anne, baba veya bakıcısına aittir (Yuan ve ark., 2021). Obezite her yaş grubunda görülmekle birlikte fizyolojik olarak hızlı yağ depolanmasının oluşturduğu durum olup; çocukluk döneminde en sık olarak yaşamın ilk yılı, 5-6 yaş arası ve ergenlik döneminde görülmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarında fazla kilolu olan çocukların %26-41'inin, okul çağı çocuklarında fazla kilolu olanların %42-63'ünün erişkin dönemde fazla kilolu olmaya devam ettiği görülmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2012).

Dünyada fazla kilolu ya da obez olan beş yaş altındaki çocuk sayısı 1990 yılında 32 milyon iken, 2016 yılında 41 milyona yükselmiştir. Aynı zaman aralığında DSÖ Afrika Bölgesi'nde fazla kilolu ya da obez olan çocuk sayısı 4 milyondan 9 milyona yükselmiştir. Mevcut eğilim devam ederse 2025 yılında tüm dünyada 70 milyon çocuğun fazla ağırlıklı ya da obez olacağı tahmin edilmektedir (<https://www.who.int/>,

Erişim tarihi: 23.09.2019). Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yapılan Ulusal Sağlık ve Beslenme Araştırması'nda (The National Health And Nutrition Examination Survey: NHANES) obezite prevalansı 2-5 yaş arası çocuklar için %13.4 saptanmıştır (<https://www.cdc.gov/obesity/data/childhood.html>, ET: 24.06.2019). Türkiye'de beş yıldı bir yapılan TNSA 2018 raporuna göre 5 yaş altı çocukların %2'si zayıf, %2'si düşük kilolu ve %8'i fazla kilolu veya obezdir. TNSA 2008, 2013, 2015 5 yaş altı obezite prevalansı sırasıyla %0.9, %1.7 ve %8 olup önemli ölçüde artış olmuştur (TNSA, 2018).

Obezite ve obeziteye bağlı hastalıklar büyük ölçüde önlenebilir ve okul öncesi dönem çocukların beslenmesine zen gösterilmelidir. Yeterli ve dengeli beslenme, aktif fiziksel aktivite, sağlıklı yaşam tarzı çocukların enerjik ve formda olmalarını, sağlıklı vücut ağırlığını korumalarını ve uygun bir vücut kompozisyonuna sahip olmalarını sağlar (şanlıer ve ark., 2018). Çocukluk ağı obezitesinin tedavisi çok zordur. Başarılı tedavi, obezitenin nedenlerinin doğru bir şekilde tanımlanması ile olabilir. Çocukluk ağı obezitesi için güncellenmiş tedavi yaklaşımı; beslenme tedavisi, davranış değişikliği ve egzersizi içeren çok disiplinli bir birey ve grup yaklaşımı gerektirir (Baños ve ark., 2011).

2.5. Okul ncesi Dönem Çocuklarının Beslenmesinde Hemşirenin Rollerı

Okul ncesi çocukların beslenmesi ve obeziteden korunması hemşirelerin temel konularından birisi olup sağlık hizmetlerinin tüm aşamalarında önemli sorumlulukları bulunmaktadır (Tolman ve ark., 2019). Hemşirelerin yenidoğan döneminden itibaren ergenliğin sonuna kadar çocuklarda beslenme sorunları ve obeziteye neden olan değiştirilebilir çevresel faktörler ve sağlık davranışları konusunda ocuk ve aileye yapacakları sağlık eğitimleri, onlara rol model olma ve ailelerde oluşturacakları farkındalık son derece önemli bir yere sahiptir (Yiğit, 2011; Erdim ve ark., 2014).

Eğitim, ekonomik gelişmişlik, yaşam koşulları gibi sağlığın belirleyici faktörlerinin etkileşimini dikkate alarak çocuklarda aile ortamı, okul ortamı ve ebeveyn beslenme tarzına odaklanan müdahalelerde halk sağlığı hemşireleri bu dönem çocuklar için kilit rol oynamaktadır (Dağhan, 2017; alışkan ve Koç, 2020; Goodman ve ark., 2020). Halk sağlığı hemşirelerin ailenin beslenme tarzının çocuklardaki yeme davranışına etkisi, çocuklarda sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını geliştirme, fiziksel aktivitenin

önemi konusunda eğitim ve danışmanlık rolleri de bulunmaktadır (Herbenick ve ark., 2018).

Aşırı ve yanlış beslenme (yağ ve karbonhidrat ağırlıklı), fiziksel aktivitenin azalması, sedanter yaşam tarzı, televizyon ve bilgisayar başında geçirilen sürenin fazla olması, çocuklarda beslenme sorunlarına neden olan en önemli faktörlerdendir. Bu nedenle hemşireler, sağlıklı beslenme davranışlarının kazandırılması, fiziksel aktivitenin artırılması, televizyon ve bilgisayar başında geçirilen sürenin sınırlandırılması, ebeveynlerin çocuklara örnek olmasının önemi gibi konularda çocuk ve aileyi bilgilendirmelidir (Tolman ve ark., 2019). Okul öncesi çocuklar günün büyük kısmını okulda geçirdikleri için okul ortamı obeziteyi önlemeye yönelik müdahaleleri uygulamak için ideal bir ortamdır. Okul sağlığı hemşiresi çocukların boy, kilo izlemelerini değerlendirerek sağlıklı kilonun teşvik edilmesinde ve sağlık sorunları açısından risk altında olabilecek fazla kilolu ve obez çocukları belirleyerek aileler, okul personeli ve diğer sağlık profesyonelleri ile iş birliği yapar. Okul sağlığı hemşireleri, çocukluk çağı obezitesini önleme ve sağlıklı beslenme davranışlarının kazandırılması sürecinde aktif olarak yer almak için etkin sağlık profesyonelleridir. (Tucker ve ar., 2015; Powell ve ark., 2018; Tolman ve ark., 2019).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Bu araştırma geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların (3-6 yaş) BKİ ve beslenme davranışlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı karşılaştırmalı tipte yapılmıştır.

3.2. Araştırma Soruları

1. Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesindeki çocukların, BKİ'leri arasında fark var mı?
2. Ebeveynlerin ve büyükannenin çocuğun kilosunu değerlendirme durumları ile çocukların BKİ'leri arasında uyum var mı?
3. Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesindeki çocukların, yeme davranışları arasında fark var mı?
4. Ebeveynin kendisine göre büyükannenin torununun besleme şekli ile yeme davranışları arasında fark var mı?
5. Çocukların BKİ'lerine göre yeme davranışları arasında fark var mı?
6. Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesindeki çocukların, besin tüketim sıklıkları arasında fark var mı?

3.3. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Ülkemizde erken çocukluk döneminde (0-6 yaş) eğitim kreş, gündüz bakımevleri, anasınıfları ve anaokulları vasıtasıyla yapılmaktadır. Kreşler 0-3 yaş, gündüz bakımevleri 3-6 yaş arası çocuklara yönelik bakım ve eğitim vermektedir. Anasınıfları ilköğretim bünyesine bağlı olup; bu bağlamda anasınıfları ve anaokulları okul öncesi dönem olarak sınıflandırdığımız 3-6 yaş arası çocuklar eğitim almaktadır (<https://tegm.meb.gov.tr/>, Erişim tarihi: 17.06.2022). Alanya ilçesinde 8 resmi anaokulu; bu anaokulları ise 42 derslik, 88 öğretmen ve 1360 öğrencisi bulunmaktadır. (<https://alanya.meb.gov.tr/>, Erişim tarihi:11.12.2019).

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Antalya/Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı tüm resmi anaokullarına (Alaattin Keykubat Anaokulu, Alanya Anaokulu, Alanya Şehit Cennet Yiğit Anaokulu, Avsallar Ayhan Şahenk Anaokulu, Can Anaokulu, Sahire

Tüzün Anaokulu, Zübeyde Hanım Anaokulu, Mahmutlar Anaokulu) kayıtlı 3-6 yaş arası çocuklar oluşturmuştur (N=1360; <https://alanya.meb.gov.tr/>, E.T: 11.12.2019).

Araştırmanın örneklem sayısı evrenin eleman sayısı bilinen formüle göre hesaplanmıştır. Evrendeki eleman sayısı biliniyorsa;

$$n = N t^2 pq / d^2(N-1) + t^2 pq$$

N = Evrendeki birey sayısı

n = Örneklem alınacak birey sayısı

p = İncelenen olayın görülüş sıklığı

q = İncelenen olayın görülmeysi sıklığı (1-p)

t = Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosunda bulunan teorik değer

d = Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen $\pm$ sapma, olarak simgelenmiştir (<http://phdernegi.org/>, Erişim tarihi: 10.11.2019).

Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocuk sayısı:

$$n = (1360 * 1.96 * 1.96 * 0.08 * 0.93) / ((0.05 * 0.05 * 1359) + (1.96 * 1.96 * 0.07 * 0.93))$$

$$n = 113$$

TNSA 2018 verilerine göre 5 yaş altı çocuklarda fazla kilolu ve obezite oranı 0.08, 0.05 hata payı oranına göre örneklem 113 öğrenci olarak hesaplanmış olup; örneklem büyükanneleri tarafından bakılan 113 ve bakılmayan 113 öğrenci olmak üzere en az 226 öğrenciden oluşması planlanmıştır. Araştırmanın veri toplama sürecinde ise dâhil edilme kriterlerine uyan toplam gönüllü olarak katılan 270 öğrenciden (büyükanneleri tarafından bakılan 120, büyükanneleri tarafından bakılmayan 150 çocuk) veri elde edilmiştir.

Büyükanne Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Grubun Araştırmaya Dâhil Edilme Kriterleri;

- Büyükanneleri tarafından bakılan çocukların kesintisiz en az 1 yıl büyükanneleri tarafından bakım almış olması
- Çocuğun özel eğitim gereksinimi öğrencisi olmaması
- Ebeveynin en az okuryazar düzeyinde olması

Araştırmanın Dışlama Kriterleri;

- Çocuğun bakıcı tarafından bakım alması
- Çocuğun bugüne kadar kreşe gitmiş olması
- Çocuğun annesinin olmaması

Okul Öncesi Çocuklara (3-6 yaş) İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Okul öncesi çocukla ilgili bilgiyi veren kişi, çocuğun cinsiyeti, yaşı ve persentil değerine göre BKİ dağılımı Tablo 3.1’de gösterilmiştir. Araştırmada okul öncesi çocuklardan elde ettiğimiz bilgilerin %88.1’i anneden ve %11.9’u babadan alınmıştır. Araştırmaya katılan okul öncesi çocukların %47’si kız ve %53’ü erkektir. Okul öncesi çocukların %71.9’unu normal kilolu, %10.7’sinin zayıf, %9.3’ünün fazla kilolu ve %8.1’inin obez olduğu görülmüştür (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Okul öncesi çocuklara ilişkin tanıtıcı bilgiler

Özellikler (n=270)	n				%			
Bilgi veren kişi								
Anne	238				88.1			
Baba	32				11.9			
Cinsiyeti								
Kız	127				47.0			
Erkek	143				53.0			
Vitamin, mineral desteği kullanma durumu								
Evet	76				28.1			
Hayır	194				71.9			
	$\bar{x} \pm ss$				min-max			
Yaşı	5.06 $\pm$ 0.85				3-6			
BKİ	Zayıf		Normal kilolu		Fazla kilolu		Obez	
	n	%	n	%	n	%	n	%
	29	10.7	194	71.9	25	9.3	22	8.1

$\bar{x}$: Aritmetik ortalama, ss: Standart sapma, min: Minimum, max: Maksimum

Okul Öncesi Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Tanıtıcı Bilgiler

Çocukların anne ve babalarına ilişkin tanıtıcı bilgiler Tablo 3.2’de gösterilmiştir.

Annelerin ve babaların yaşlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması sırasıyla 34.31 ± 4.71 , 38.14 ± 5.39 olduğu görülmüştür. Annenin BKİ’sinin 24.85 ± 3.82 , babanın BKİ’sinin 27.00 ± 3.41 olduğu belirlenmiştir. Annelerin %48.9’u üniversite mezunu ve %43.7’si ev hanımıdır. Babaların %44.8’i üniversite mezunu ve %25.6’sı memurdur. Ailenin gelir durumu %77.8’i gelir gidere denktir. Ebeveynlerin %80.7’si çocuğunu normal kilolu olarak değerlendirmektedir (Tablo 3.2)

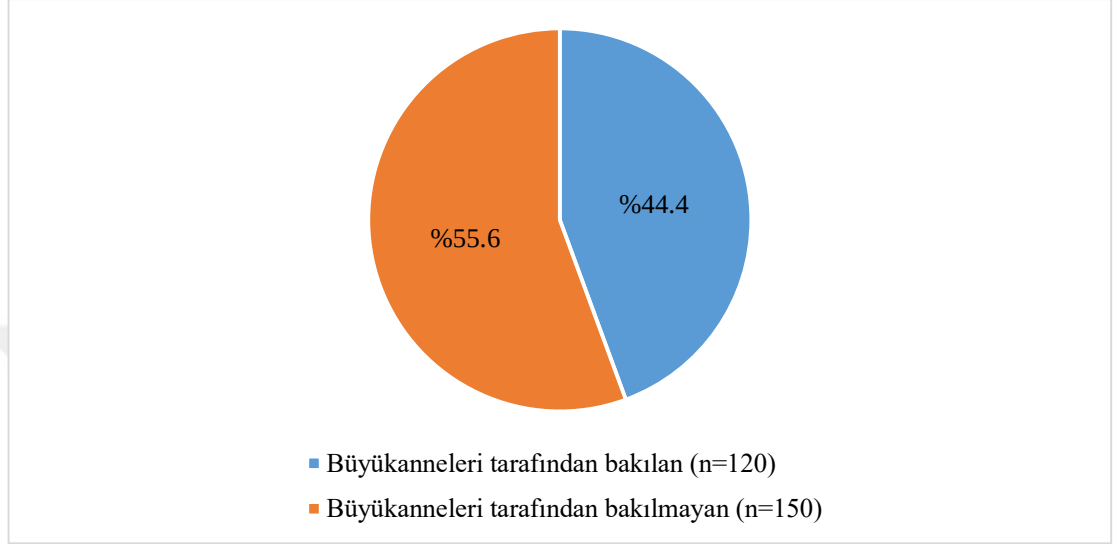
Tablo 3.2. Okul öncesi çocukların ebeveynlerine yönelik tanıtıcı bilgileri

Özellikler (n=270)	$\bar{x} \pm ss$	min-max
Anne BKİ	24.85 $\pm$ 3.82	17.76-44.41
Baba BKİ	27.00 $\pm$ 3.41	17.73-42.02
Anne yaşı	34.31 $\pm$ 4.71	25-48
Baba yaşı	38.14 $\pm$ 5.39	26-57
	n	%
Anne eğitimi		
Okuma yazması var	2	0.7
İlköğretim mezunu	51	18.9
Lise mezunu	85	31.5
Üniversite mezunu	132	48.9
Baba eğitimi		
İlköğretim mezunu	59	21.9
Lise mezunu	90	33.3
Üniversite mezunu	121	44.8
Anne mesleği		
Ev hanımı	118	43.7
Memur	71	26.3
İşçi	30	11.1
Serbest meslek	17	6.3
Esnaf	4	1.5
Emekli	1	0.4
Diğer	29	10.7
Baba mesleği		
İşsiz	3	1.1
Memur	69	25.6
İşçi	39	14.4
Serbest meslek	61	22.6
Esnaf	65	24.1
Emekli	2	0.7
Diğer	31	11.5
Ebeveynin çocuğun kilosunu algılayış biçimi		
Zayıf	41	15.2
Normal	218	80.7
Fazla kilolu	11	4.1
Ailenin gelir durumu		
Gelir giderden az	37	13.7
Gelir gidere denk	210	77.8
Gelir giderden fazla	23	8.5

$\bar{x}$: Aritmetik ortalama, ss: Standart sapma, min: Minumum, max: Maksimum

Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Dağılımı

Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların dağılımı Şekil 3.1’de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların dağılımı
Araştırmaya katılan toplam 270 okul öncesi çocuğun %44.4’ü (n=120) geçmişte en az 1 yıl süreyle büyükanneleri tarafından bakılmıştır.

3.5. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada üç veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar;

1. Kişisel Bilgi Formu
2. Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi (ÇYDA)
3. Besin Tüketim Sıklık Formu

3.5.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formunda; öğrencilerin ve ebeveynlerin sosyodemografik ve beslenme özelliklerine ilişkin sorular (yaş, kilo, cinsiyet, anne-babanın eğitim düzeyi, anne-babanın beslenme alışkanlıkları vb.) ile boy, ağırlık ölçüm değerleri, BKİ ve persentil değeri yer almaktadır (Öztürk ve Türker, 2021; Altınsuyu ve ark., 2021; Bilgin Köse, 2021). Büyükanneleri tarafından bakılan çocuklar için hazırlanan ‘-Kişisel Bilgi Formundanda-’ (Ek-1) büyükannelerin

sosyodemografik ve beslenme özelliklerine ilişkin 8 soru (yaş, kilo, eğitim düzeyi, çocuklar üzerindeki beslenme durumları vb.) yer alıp toplam 19 soru bulunmaktadır.

Boy uzunluğunun ve vücut ağırlığının ölçümü: Koronavirüs (COVID-19) pandemisi nedeniyle öğretmenler tarafından ölçülen boy ve kilo bilgileri alınmıştır.

Beden Kitle İndeksi: Araştırmada BKİ = Vücut ağırlığı (kg)/ Boy uzunluğunun karesi (m²) formülü kullanılarak hesaplanmış ve BKİ'nin değerlendirilmesinde Neyzi ve ark. (2008) tarafından, yaş ve cinsiyeti dikkate alarak geliştirilen “Türk çocuklarında vücut ağırlığı, boy uzunluğu ve vücut kitle indeksi referans değerleri” kullanılmıştır. BKİ'ye göre çocuklarda obezite riskinin değerlendirilmesinde ise, DSÖ'nün çocuklar için BKİ referans kesme değerlerinden yararlanılmıştır (SB, 2018). Buna göre: <5 persentil değeri zayıf; ≥5 – <85 persentil normal kilolu; ≥85 – <95 persentil fazla kilolu ve ≥95 persentil ise obez olarak değerlendirilmiştir (Ek-2). Anne ve baba BKİ sınıflandırması çocuklarda olduğu gibi BKİ üzerinden hesaplanarak yapılmıştır. DSÖ sınıflamasına göre BKİ: <18.50 kg/m² zayıf, ≥18.50-24.99 kg/m² normal kilolu, ≥25.00-29.99 kg/m² fazla kilolu ve ≥ 30.00 kg/m² obez olarak tanımlanmıştır (<http://www.who.int/>, Erişim tarihi: 11.11.2021).

3.5.2. Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi (ÇYDA)

Wardle ve ark. (2001) tarafından geliştirilen Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi (Children's Eating Behaviour Questionary-CEBQ), anne-babaların yanıtladığı, 8 alt ölçeği içeren, çocukların yeme davranışını 35 ayrı maddede 5 puan üzerinden değerlendiren (1=asla, 5=her zaman) likert tipi bir ankettir. Anketin geliştirilmesi sırasında sekiz alt boyutlu faktör yapısı oluşmuş ve bu sekiz alt ölçeğin toplam varyans açıklama oranlarının %50-%80 arasında olduğu gösterilmiştir. Sekiz alt boyutun Cronbach alfa katsayıları 0.74 ile 0.91 arasında değişmiştir (Wardle ve ark., 2001). Türkiye'de ölçeğin geçerlilik ve güvenirliği Yılmaz ve arkadaşları (2011) tarafından yapılmıştır. Otuz beş maddeden oluşan bu anket; gıda hevesliliği, duygusal aşırı yeme, gıdadan keyif alma, içme tutkusu, tokluk hevesliliği, yavaş yeme, duygusal az yeme ve yemek seçiciliği davranışını değerlendiren sekiz alt ölçekten oluşmaktadır. ÇYDA'da 12, 14, 19, 20, 28 gıda heveslisi, duygusal aşırı yeme 2, 13, 15, 27, gıdadan keyif alma 1, 3, 4, 5, 22, içme tutkusu 6, 29, 31, tokluk heveslisi 7, 17, 21, 24, 26, 30, 33, yavaş yeme 8, 18, 34, 35, duygusal az yeme 9, 11, 23, 25 ve yemek seçiciliği 10,

16, 32 no'lu sorular ile değerlendirilmektedir. ÇYDA sekiz açıdan çocuğun iştahını belirlemeyi amaçlamıştır. ÇYDA'nın alt ölçeklerinin Cronbach alfa katsayıları sırasıyla 0.69, 0.61, 0.84, 0.79, 0.76, 0.75, 0.67 ve 0.74 bulunmuştur. ÇYDA faktör analizi ve güvenirlik analizi ile değerlendirilmiştir. Açıklayıcı faktör analizine göre elde edilen sekiz alt boyut toplam varyansın %58.2'sini açıklamıştır. Doğrulayıcı faktör analizine göre RMSEA uygunluk indeksi 0.049 olarak hesaplanmış ve buna göre ölçeğin Türk toplumuna uygunluğu gösterilmiştir. Alt boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Yapı geçerliliği, iç tutarlılığı ve alt grup ilişkileri açısından özgün anket ile çok yakın sonuçlar elde edilmiştir. Gıda heveslisi (GH), duygusal aşırı yeme (DAY) VE gıdadan keyif alma (GKA) gıdaya erişim alt boyutlarını; tokluk heveslisi (TH), yavaş yeme (YY), duygusal az yeme (DAZ) ve yemek seçiciliği (YS) gıdadan uzaklaşma alt boyutlarını; içme tutkusu (IT) sıvı alımı isteği alt boyutunu göstermektedir (Yılmaz ve ark., 2011).

Bu araştırmada gıda heveslisi, duygusal aşırı yeme, gıdadan keyif alma, içme tutkusu, tokluk heveslisi, yavaş yeme, duygusal az yeme ve yemek seçiciliği alt ölçekleri için Cronbach alfa katsayıları sırasıyla 0.65, 0.60, 0.82, 0.77, 0.47, 0.76, 0.73 ve 0.79 bulunmuştur.

5.3.3. Besin Tüketim Sıklık Formu

Besin ve içecek gruplarını içeren besin tüketim sıklığı formu literatür incelemeleri (Aktaş, 2016; Öztürkler, 2019; Özel, 2019; Koç, 2020) sonrasında araştırmacı tarafından oluşturulmuştur (Ek-3).

3.6. Ön Uygulama

Etik kurul ve kurum izni alındıktan sonra Antalya/Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bir anaokuluna kayıtlı beş öğrenciden veriler alınmıştır. Ön uygulama yapılan çocuklar araştırmaya dâhil edilmemiştir.

3.7. Veri Toplama Süreci

Veriler etik kurul ve kurum izni alındıktan sonra, 2020-2021 Eğitim Öğretim yılı bahar yarıyılında araştırmacı tarafından toplanmıştır.

3.8. Verilerin Toplanması

Araştırmacı anaokullarına giderek okul idaresi ile ön görüşme yapmıştır. Daha sonra öğretmenler ile tanışmıştır. Anaokullarında öğretmenlere veri toplama yöntemi ve veri toplama formları hakkında bilgi verilmiş; aynı zamanda öğrenim zamanlarına göre öğrenci sayıları hakkında bilgi alınmıştır. Çalışmaya dâhil edilme kriterlerini taşıyan öğrencilerin ebeveynlerine öğretmenler aracılığı ile “Kişisel Bilgi Formu”, “Besin Tüketim Sıklık Formu” ve “Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi” dağıtılmış ve araştırmacı tarafından öğretmenlerden geri toplanmıştır. Veriler ebeveynlerin öz bildirimleri ile toplanmıştır. Çocukların boy ve kilo ölçümü ise COVID-19 pandemisi nedeni ile okul idaresi tarafından çocuklarla yakın temasta bulunulması istenmediğinden öğretmenler tarafından ölçülerek araştırmacıya teslim edilmiştir. Ölçüm öncesi öğretmenlere boy ve ağırlık ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır:

Boy uzunluğunun ölçümü: Boy uzunlukları ayakkabısız, ayaklar bitişik ve topuk, omuz ve gluteal bölge duvara temas edecek şekilde pozisyon sağlandıktan sonra boy ölçülecektir.

Ağırlığın ölçümü: Vücut ağırlığı ölçümü beslenme durumunun göstergesi olarak sıklıkla kullanılır. Vücut ağırlığı üzerindeki fazla giysiler hafifletilerek ve ayakkabılar çıkartılarak ölçülecektir.

3.9. Araştırma Değişkenleri

Bağımsız Değişkenler: Çocukların tanıtıcı özellikleri ve çocukların büyükanne bakımı alma durumu

Bağımlı Değişkenler: Çocukların BKİ’leri, besin tüketim sıklıkları ve yeme davranışları

3.10. Verilerin Değerlendirilmesi

Toplanan veriler, lisanslı Statistical Package For The Social Sciences (SPSS) 23.0 paket programına girilerek analiz edilmiştir. Araştırma örneklem grubunun nonparametrik olup olmadığının kontrolü yapıldıktan sonra, değerlendirmek için uygun test yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma verilerinin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, Many Whitney U testi, kappa testi, Kruskal Wallis H testi ve Pearson ki-kare testi uygulanmıştır. Tanımlayıcı istatistikler frekans, yüzde, ortalama (ort), minumum (min), maximum (max), sıra ortalamaları (so) ve sıra toplamı (st)

değerleri ile sunulmuştur. Kruskal Wallis H testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilen değişkenler arasında farkın hangi gruptan kaynaklandığı Post-hoc analizi ile incelenmiştir. Post-hoc analizinde grupları ikili olarak Many Whitney U testinde karşılaştırdıktan sonra Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkilerin analizinde gözlerin en fazla %20'sinde beklenen değer 5'in altında olduğu için Pearson ki-kare testi kullanılmıştır. Aynı zamanda çok gözlü düzenlerde Pearson ki-kare analizi sonucu $p < 0.05$ bulunduğu durumlarda, ek olarak Bonferroni düzeltmesi kullanılmıştır. Analizler sonucu 0.05'den küçük p değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Elde edilen kappa (κ) değerlerinin yorumlanması aşağıdaki gibidir (Kılıç, 2015):

κ :0.01-0.20: Önemsiz düzeyde uyum

κ :0.21-0.40: Zayıf düzeyde uyum

κ :0.41-0.60: Orta düzeyde uyum

κ :0.61-0.80: İyi düzeyde uyum

κ :0.81-1.00: Çok iyi düzeyde uyum

3.11. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesinde Akdeniz Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (Ek-4). Çalışma için Antalya/Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvuru yapılarak kurum izni alınmıştır (Ek-5). Ayrıca COVID-19 pandemisi nedeniyle okulların kapanmasından sonra yeniden açılmasıyla kurum izni tekrardan alınmıştır (Ek-6). Araştırma verilerinin toplanacağı "Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi" için ülkemizde geçerlik güvenirliğini yapan Yılmaz R.'den 20.12.2019 tarihinde e-posta yoluyla izin alınmıştır (Ek-7). Çalışmanın başlangıcında görüşme yapılarak araştırmanın kısaca amacı, süresi, ücret talep edilmeyeceği, elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı ve başka hiçbir yerde kullanılmayacağı, araştırmaya katılımın gönüllük esasına dayandığı, uygulama aşamasında istedikleri durumda çekilebilecekleri açıklanarak ebeveynlerden aydınlatılmış onam alınmıştır (Ek-8).

3.12. Araştırmanın Sınırlılıkları

İlk olarak Aralık 2019'da Çin'de ortaya çıkan Coronavirüs (Covid-19) hastalığı kıtalar arasında yayılması ve pek çok ülkede ciddi boyutlara ulaşması nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bu salgını Mart 2020'de pandemi olarak ilan etti. Tüm dünyayı etkisi

altına alan pandemi nedeniyle Türkiye’de okullar kapanmış olup belirli zamanlarda tekrar kapanıp açılmıştır. Verilerin toplama tarihlerinde aksaklık olmuştur. Okullar açıldığında tekrar Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alındıktan sonra veriler toplanmıştır (Ek-6). Büyükanneye ait bilgilerin anne ve babadan alınması bu araştırmada sınırlılık olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu araştırmada kullanılan ÇYDA’nın alt boyut toplam puanlarının Cronbach alfa katsayıları düşük bulunmuştur. ÇYDA’daki bu durum nedeniyle, çocuklarda yeme davranışlarını değerlendirme sınırlı kalmış olabilir.

3.13. Araştırmanın Planı

Tez çalışmasının takvimsel akış çizelgesi Tablo 3.4’de gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Tez çalışmasının takvimsel akış çizelgesi

İşlem Basamakları	Zaman					
	Eylül- Aralık 2019	Ocak 2020	Şubat Mart 2020	Eylül 2020	Mart- Haziran 2021	Temmuz 2021- Haziran 2022
Literatür taranması	*	*	*	*	*	*
Tez önerisinin hazırlanması ve sınavının yapılması		*				
Etik kurul izninin alınması			*			
Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü’nden izin yazısının alınması			*	*		
BAP başvurusunun yapılması			*			
Verilerin toplanma aşaması					*	
Tez yazımı ve sunumu						*

4. BULGULAR

Okul öncesi dönem çocuklar, büyükanneleri tarafından bakılan ve büyükanneleri tarafından bakılmayan olarak iki gruba ayrılmıştır. Çalışmanın tüm bulguları iki grubun karşılaştırması yapılarak elde edilmiştir. Araştırma sorularına ait bulgular dört başlık altında verilmiştir.

4.1. Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Ebeveynlerinin Bazı Tanıtıcı Özellikleri

Araştırmanın bu bölümünde büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların ebeveynlerin bazı tanıtıcı özellikleri ve ebeveynin çocuğunun kilosunu algılama biçiminin karşılaştırılması Tablo 4.1’ de ve bakım veren büyükannelere ilişkin bazı tanıtıcı özellikler Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların bazı tanıtıcı özelliklerinin karşılaştırılması

Özellikler	Büyükanneleri tarafından bakılan (n=120)		Büyükanneleri tarafından bakılmayan (n=150)		İstatistik
	n	%	n	%	
Anne eğitim					
Okuma yazması var	1	0.8	1	0.7	$X^2=12.909$ $p^b=0.003$
İlköğretim mezunu*	12	10.0	39	26.0	
Lise mezunu	38	31.7	47	31.3	
Üniversite mezunu*	69	57.5	63	42.0	
Baba eğitim					
İlköğretim mezunu	20	16.6	39	26.0	$X^2=3.543$ $p=0.170$
Lise mezunu	44	36.7	46	30.7	
Üniversite mezunu	56	46.7	65	43.3	
Anne meslek					
Ev hanımı*	32	26.7	86	57.4	$X^2=28.975$ $p=0.000$
Memur *	42	35.0	29	19.3	
İşçi *	21	17.5	9	6.0	
Serbest meslek	8	6.6	9	6.0	
Diğer	17	14.2	17	11.3	
Baba meslek					
İşsiz	3	2.5	0	0.0	$X^2=14.875$ $p=0.011$
Memur	37	30.8	32	21.3	
İşçi	14	11.7	25	16.7	
Serbest meslek	33	27.5	28	18.7	
Esnaf *	20	16.7	45	30.0	
Diğer	13	10.8	20	13.3	
Ailenin gelir durumu					
Gelir giderden az	14	5.8	13	15.3	$X^2=3.102$ $p=0.212$
Gelir gidere denk	99	82.5	111	74.0	
Gelir giderden fazla	7	11.7	16	10.7	
Ebeveynine göre çocuğunun kilosu					
Zayıf	18	15.0	23	15.3	$X^2=1.712$ $p=0.425$
Normal	95	79.2	123	82.0	
Fazla kilolu	7	5.8	4	2.7	

X^2 = Pearson Ki Kare Test; ^bFisher's Exact Test; *Gruplar arası farklılık Bonferroni düzeltmesi ile saptanmıştır. Koyu renk; $p<0.05$

Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların babanın eğitim durumu, ailenin gelir durumu, ebeveynin çocuğunun kilosunu algılama durumu karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların annenin eğitim durumu karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.01$). Bonferroni düzeltmesi ile istatistiksel olarak saptanan anlamlı farklılığın annenin eğitim durumu açısından “üniversite mezunu ve ilköğretim mezunu”

değişkeninden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Büyükanne tarafından bakılmayan çocuklarda ilköğretim mezunu anne oranı (%26) büyükanne tarafından bakılan çocuklara göre (%10) daha yüksektir. Büyükanne tarafından bakılan çocuklarda üniversite mezunu anne oranı (%57.5) büyükanne tarafından bakılmayan çocuklara göre (%42) daha yüksektir.

Büyükanne tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların annenin mesleki durumu karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.01$). Bonferroni düzeltmesi ile istatistiksel olarak saptanan anlamlı farklılığın annenin mesleki durumu açısından “ev hanımı, memur ve işçi” değişkeninden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Büyükanne tarafından bakılmayan çocuklarda annesi ev hanımı oranı (%57.4) büyükanne tarafından bakılan çocuklara göre (%26.7) daha yüksektir. Büyükanne tarafından bakılan çocukların annesi memur (%35) ve işçi (%17.5) oranı büyükanne tarafından bakılmayan çocuklara göre sırasıyla %19.3 ve %6 daha yüksektir. Büyükanne tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların babanın mesleki durumu karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.01$). Bonferroni düzeltmesi ile istatistiksel olarak saptanan anlamlı farklılığın babanın mesleki durumu açısından “esnaf” değişkeninden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Büyükanne tarafından bakılmayan çocuklarda mesleği esnaf olan baba oranı (%30) büyükanne tarafından bakılan çocuklara göre (%16.7) daha yüksektir.

Tablo 4.2. Bakım veren büyükannelere ilişkin bazı tanıtıcı özellikler

Özellikler	Bakım veren büyükanne (n=120)	
	$\bar{x} \pm ss$	min-max
Yaşı(yıl)	59.44±7.23	43-89
Bakıma başlama zamanı(ay)	16.82±14.10	0-60
Bakımı bırakma zamanı(ay)	49.85±14.80	12-72
	n	%
Bakım veren		
Anneanne	45	37.5
Babaanne	75	62.5
Eğitim durumu		
Okuma yazması yok	8	6.7
Okuma yazması var	17	14.2
İlkokul mezunu	65	54.1
Ortaokul mezunu	18	15.0
Lise mezunu	11	9.2
Üniversite mezunu	1	0.8
Ebeveyne göre büyükannenin kilosu		
Normal	57	47.5
Fazla kilolu	61	50.8
Obez	2	1.7
Ebeveyne göre kendisiyle karşılaştığında büyükannenin torununu besleme şekli		
Daha az abur cubur verir	44	36.7
Aynı miktarda abur cubur verir	46	38.3
Daha fazla abur cubur verir	30	25.0
Daha küçük yemek porsiyonu hazırlar	1	0.8
Aynı büyüklükte yemek porsiyonu hazırlar	66	55.0
Daha büyük yemek porsiyonu hazırlar	53	44.2
Daha seyrek besler	1	0.8
Aynı sıklıkla besler	50	41.7
Daha sık besler	69	57.5
Yemek yemesi için daha az ısrar eder	8	6.7
Yemek yemesi için aynı ölçüde ısrar eder	58	48.3
Yemek yemesi için daha fazla ısrar eder	54	45.0
Daha az her istediği yemeği ayırt etmeden verir	23	19.2
Aynı düzeyde her istediği yemeği ayırt etmeden verir	55	45.8
Daha fazla her istediği yemeği ayırt etmeden verir	42	35.0
Beslenmeyi daha az ödül olarak kullanır	79	33.3
Beslenmeyi aynı düzeyde ödül olarak kullanır	34	40.8
Beslenmeyi daha fazla ödül olarak kullanır	7	25.8
Beslenmeyi daha az ceza olarak kullanır	79	65.8
Beslenmeyi aynı düzeyde ceza olarak kullanır	34	28.3
Beslenmeyi daha fazla ceza olarak kullanır	7	5.9

$\bar{x}$: Aritmetik ortalama, ss: Standart sapma, min: Minumum, max: Maksimum

Araştırmada geçmişte en az bir yıl bakım veren büyükannenin özelliklerine bakıldığında büyükannenin yaşının 59.44±7.23; çocuğa bakım veren büyükannenin %62.5'inin babaanne olduğu, büyükannelerin %54.1'inin ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlere göre büyükannelerin %50.8'inin fazla kilolu algılandığı belirlenmiştir. Ebeveyne göre kendisiyle karşılaştığında büyükannenin torununu besleme şekli sorulduğunda; %38.3'ünün aynı miktarda abur cubur verdiği, %55'inin aynı büyüklükte yemek porsiyonu hazırladığı, %57.5'inin daha sık beslediği,

%48.3'ünün yemek yemesi için aynı ölçüde ısrar ettiği, %45.8'inin her istediği yemeği ayırt etmeden aynı düzeyde verdiği, %40.8'inin aynı düzeyde beslenmeyi ödül olarak kullandığı, %65.8'inin beslenmeyi daha az ceza olarak kullandığı saptanmıştır (Tablo 4.2).

4.2. Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Beden Kitle İndeksleri

Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocukların BKİ'lerinin karşılaştırılması Tablo 4.3'de, okul öncesi çocukların BKİ'leri ve ebeveynlerin çocuğun kilosunu değerlendirme durumları arasındaki uyum Tablo 4.4'de; okul öncesi çocukların BKİ'leri ve büyükannelerin çocuğun kilosunu değerlendirme durumları arasındaki uyum Tablo 4.5'de gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocukların BKİ'lerinin karşılaştırılması

BKİ	Büyükanneleri tarafından bakılan (n=120)		Büyükanneleri tarafından bakılmayan (n=150)		İstatistik
	n	%	n	%	
Zayıf	12	10.0	17	11.3	$X^2=0.134$ $p=0.987$
Normal	87	72.5	107	71.3	
Fazla kilolu	11	9.2	14	9.3	
Obez	10	8.3	12	8.0	

X^2 = Pearson Ki Kare Test

Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların beden kitle indeksleri karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.4. Okul öncesi çocukların BKİ'leri ve ebeveynlerin çocuğun kilosunu değerlendirme durumları arasındaki uyum

BKİ (n=270)	Ebeveyne göre çocuğun kilosunu (n=270)								İstatistik
	Zayıf		Normal		Fazla kilolu- Obez		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Zayıf	13	44.8	16	55.2	0	0.0	29	100.0	$\kappa=0.234$ $p=0.000$
Normal	28	14.4	165	85.1	1	0.5	194	100.0	
Fazla kilolu	0	0.0	25	100.0	0	0.0	25	100.0	
Obez	0	0.0	12	54.5	10	45.5	22	100.0	

κ : Kappa Test

BKİ'ye göre obez olan okul öncesi çocukların ebeveynlerinin; %54.5'ini normal ve %45.5'i fazla kilolu değerlendirmiştir. BKİ'ye göre fazla kilolu-obez olan okul öncesi çocukların ebeveynlerinin; %100 normal değerlendirmiştir. BKİ'ye göre normal kilolu çocukların ebeveynlerinin; %85.1'i normal, %14.4'ü zayıf ve %0.5'i fazla kilolu değerlendirmiştir. BKİ'ye göre zayıf olan okul öncesi çocukların ebeveynlerinin; %55.2'si normal ve %44.8'i zayıf olarak değerlendirmiştir. Çocukların BKİ'leri ile ebeveynlerin çocuğunun kilosunu değerlendirmesi arasında zayıf düzeyde ($\kappa=0.234$; $p<0.000$) uyum saptanmıştır.

Tablo 4.5. Okul öncesi çocukların BKİ'leri ve bakım veren büyükannenin çocuğun kilosunu değerlendirme durumları arasındaki uyum

BKİ (n=120)	Büyükanneye göre çocuğun kilosu (n=120)								İstatistik
	Zayıf		Normal		Fazla kilolu- Obez		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Zayıf	5	41.7	7	58.3	0	0.0	12	100.0	κ=0.104 p=0.083
Normal	15	17.2	72	82.8	0	0.0	87	100.0	
Fazla kilolu	2	18.2	9	81.8	0	0.0	11	100.0	
Obez	0	0.0	8	80.0	2	20.0	10	100.0	

κ : Kappa Test

BKİ'ye göre obez olan okul öncesi çocukların bakım veren büyükannelerin; %80'i normal ve %20'si fazla kilolu-obez değerlendirmiştir. BKİ'ye göre fazla kilolu olan okul öncesi çocukların bakım veren büyükannelerin; %81.8'i normal ve %18.2'si zayıf olarak değerlendirmiştir. BKİ'ye göre normal olan okul öncesi çocukların bakım veren büyükannelerin; %82.8'i normal ve %17.2'si zayıf olarak değerlendirmiştir. BKİ'ye göre zayıf olan okul öncesi çocukların bakım veren büyükannelerin; %58.3'ü normal ve %41.7'si zayıf olarak değerlendirmiştir. Bakım alan okul öncesi çocuğun BKİ'si ile büyükannenin torununun kilosunu değerlendirmesi arasında uyum bulunmamıştır ($\kappa=0.104$; $p<0.083$).

4.3. Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul ncesi ocukların Yeme Davranışları

Ebeveynlerin doldurduğu YDA'nın alt boyut toplam puanları ve büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların yeme davranışlarının karşılaştırılması Tablo 4.6'da, ebeveyne göre kendisiyle karşılaştırdığında büyükannenin torununu besleme şekli ile YDA alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 4.7'de gösterilmiştir. Okul ncesi ocukların BKİ durumları ile YDA alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların ÇYDA alt boyut puanlarının karşılaştırılması

ÇYDA Alt Boyut Toplam Puanları	Büyükanneleri tarafından bakılan (n=120)				Büyükanneleri tarafından bakılmayan (n=150)				İstatistik
	SO	ST	$\bar{x} \pm SS$	min-max	SO	ST	$\bar{x} \pm SS$	min-max	
GH	147.76	17731.00	9.43±3.46	5-24	125.69	18854.00	8.45±2.91	5-20	U^{&}=7529.000 p=0.020
DAY	136.88	16425.00	6.20±2.12	4-13	134.40	20160.00	6.10±2.03	4-13	U ^{&} =8835.000 p=0.792
GKA	136.59	16391.00	15.01±4.01	8-25	134.63	20194.00	14.90±4.48	6-25	U ^{&} =8869.000 p=0.837
IT	141.06	16927.50	8.20±3.16	3-15	131.05	19657.50	7.83±3.31	3-15	U ^{&} =8332.500 p=0.293
TH	134.85	16182.00	22.06±4.95	11-33	136.02	20403.00	22.31±4.97	11-35	U ^{&} =8922.000 p=0.902
YY	132.28	15874.00	9.01±3.84	4-20	138.07	20711.00	10.24±3.70	4-20	U ^{&} =8614.000 p=0.543
DAZ	132.44	15893.00	11.50±3.72	4-20	137.95	20692.00	11.77±3.35	4-19	U ^{&} =8633.000 p=0.564
YS	140.73	16887.50	7.09±2.62	3-15	131.32	19697.50	6.86±2.90	3-15	U ^{&} =8372.500 p=0.321

ÇYDA: Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi, GH: Gıda heveslisi, DAY: Duygusal aşırı yeme, GKA: Gıdadan keyif alma, IT: İçme tutkusu, TH: Tokluk heveslisi, YY: Yavaş yeme, DAZ: Duygusal az yeme, YS: Yemek seçiciliği, U[&]:Many Whitney U test, Koyu renk: p<0.05

Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların ÇYDA ile karşılaştırılmasında gıda heveslisi alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır ($p<0.05$). Diğer alt boyutlar arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 4.6).

Tablo 4.7. Ebeveyne göre kendisiyle karşılaştırdığında büyükannenin torununu besleme şekli ile ÇYDA alt boyut puan ortalamaları

Ebeveyne göre kendisiyle karşılaştırdığında büyükannenin torununu besleme şekli (n=120)	GH		DAY		GKA		IT		TH		YY		DAZ		YS	
	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO
Daha az abur cubur verir	44	59.07	44	58.30	44	56.30	44	68.86	44	63.90	44	57.41	44	62.73	44	51.33
Aynı miktarda abur cubur verir	46	63.89	46	60.12	46	67.50	46	52.66	46	58.45	46	62.78	46	61.96	46	65.67
Daha fazla abur cubur verir	30	57.40	30	64.32	30	55.83	30	60.25	30	58.67	30	61.53	30	55.00	30	66.02
İstatistik	X ² =0.758 p=0.685		X ² =0.564 p=0.754		X ² =3.046 p=0.218		X ² =4.933 p=0.085		X ² =0.666 p=0.717		X ² =0.577 p=0.750		X ² =1.020 p=0.601		X ² =4.923 p=0.085	
Daha küçük yemek porsiyonu hazırlar	1	35.50	1	46.00	1	2.50	1	36.50	1	92.00	1	100.50	1	52.00	1	62.50
Aynı büyüklükte yemek porsiyonu hazırlar	66	55.05	66	60.75	66	64.39	66	50.92	66	54.71	66	58.87	66	56.57	66	68.21
Daha büyük yemek porsiyonu hazırlar	53	67.76	53	60.46	53	56.75	53	72.89	53	67.11	53	61.77	53	65.56	53	50.86
İstatistik	X ² =4.498 p=0.105		X ² =0.184 p=0.912		X ² =4.254 p=0.119		X ² =12.339 p=0.002 2<3		X ² =4.583 p=0.101		X ² =1.551 p=0.461		X ² =2.040 p=0.361		X ² =7.460 p=0.024 2>3	
Daha seyrek besler	1	114.00	1	112.50	1	109.50	1	8.50	1	37.00	1	8.50	1	15.00	1	110.50
Aynı sıklıkla besler	50	54.65	50	60.23	50	72.65	50	50.37	50	45.88	50	56.07	50	53.49	50	76.09
Daha sık besler	69	63.96	69	59.94	69	50.99	69	68.59	69	71.43	69	64.46	69	66.24	69	46.48
İstatistik	X ² =4.512 p=0.105		X ² =2.339 p=0.311		X ² =13.339 p=0.001 2>3		X ² =10.332 p=0.006 2<3		X ² =16.177 p=0.000 2<3		X ² =3.974 p=0.137		X ² =5.667 p=0.059		X ² =20.742 p=0.000 2>3	
Yemek yemesi için daha az ısrar eder	8	64.88	8	65.44	8	57.50	8	99.74	8	73.88	8	76.38	8	77.69	8	51.44
Yemek yemesi için aynı ölçüde ısrar eder	58	59.05	58	58.45	58	73.22	58	53.40	58	47.68	58	54.53	58	52.47	58	70.51
Yemek yemesi için daha fazla ısrar eder	54	61.41	54	61.97	54	47.29	54	61.94	54	72.29	54	64.56	54	66.58	54	51.09
İstatistik	X ² =0.267 p=0.875		X ² =0.477 p=0.788		X ² =15.710 p=0.000 2>3		X ² =14.223 p=0.001 1>2, 3		X ² =15.326 p=0.000 3>2		X ² =4.148 p=0.126		X ² =6.755 p=0.034		X ² =9.473 p=0.009 2>3	

ÇYDA: Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi, GH: Gıda heveslisi, DAY: Duygusal aşırı yeme, GKA: Gıdadan keyif alma, IT: İçme tutkusu, TH: Tokluk heveslisi, YY: Yavaş yeme, DAZ: Duygusal az yeme, YS: Yemek seçiciliği, X²:Kruskal Wallis H Test, Koyu renk: p<0.05

Tablo 4.7. Ebeveyne göre kendisiyle karşılaştırdığında büyükannenın torununu besleme şekli ile ÇYDA alt boyut puan ortalamaları (devamı)

Ebeveyne göre kendisiyle karşılaştırdığında büyükannenın torununu besleme şekli (n=120)	GH		DAY		GKA		IT		TH		YY		DAZ		YS	
	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO
Daha az her istediği yemeği ayırt etmeden verir	23	62.65	23	58.09	23	55.57	23	76.30	23	69.48	23	62.57	23	68.13	23	57.93
Aynı miktarda her istediği yemeği ayırt etmeden verir	55	60.84	55	64.95	55	63.74	55	58.22	55	60.06	55	59.20	55	59.65	55	59.98
Daha fazla her istediği yemeği ayırt etmeden verir	42	58.88	42	56.00	42	58.96	42	54.83	42	56.15	42	61.07	42	57.43	42	62.58
İstatistik	X ² =0.186 p=0.911		X ² =1.775 p=0.412		X ² =1.028 p=0.598		X²=6.166 p=0.046		X ² =2.206 p=0.332		X ² =0.171 p=0.918		X ² =1.479 p=0.477		X ² =0.293 p=0.864	
Beslenmeyi daha az ödül olarak kullanır	40	63.44	40	62.86	40	58.98	40	69.20	40	64.94	40	53.11	40	66.01	40	52.70
Beslenmeyi aynı düzeyde ödül olarak kullanır	49	58.76	49	59.16	49	65.64	49	51.81	49	53.32	49	60.40	49	55.34	49	69.67
Beslenmeyi daha fazla ödül olarak kullanır	31	59.47	31	59.56	31	54.34	31	63.02	31	66.13	31	70.19	31	61.55	31	56.06
İstatistik	X ² =0.441 p=0.802		X ² =0.290 p=0.865		X ² =2.135 p=0.344		X ² =5.788 p=0.055		X ² =3.568 p=0.168		X ² =4.246 p=0.120		X ² =2.130 p=0.345		X²=6.037 p=0.049	
Beslenmeyi daha az ceza olarak kullanır	79	63.22	79	63.21	79	61.63	79	63.97	79	58.82	79	61.41	79	62.56	79	59.22
Beslenmeyi aynı düzeyde ceza olarak kullanır	34	55.56	34	53.16	34	62.54	34	55.63	34	60.50	34	58.66	34	54.21	34	66.04
Beslenmeyi daha fazla ceza olarak kullanır	7	53.79	7	65.57	7	37.79	7	45.00	7	79.43	7	59.14	7	67.86	7	48.00
İstatistik	X ² =1.446 p=0.485		X ² =2.220 p=0.330		X ² =3.208 p=0.201		X ² =2.872 p=0.238		X ² =2.266 p=0.322		X ² =0.161 p=0.923		X ² =1.717 p=0.424		X ² =1.910 p=0.385	

ÇYDA: Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi, GH: Gıda heveslisi, DAY: Duygusal aşırı yeme, GKA: Gıdadan keyif alma, IT: İçme tutkusu, TH: Tokluk heveslisi, YY: Yavaş yeme, DAZ: Duygusal az yeme, YS: Yemek seçiciliği, X²:Kruskal Wallis H Test, Koyu renk: p<0.05

Ebeveyne göre kendisiyle karşılaştırdığında büyükannenin torununu besleme şeklinde abur cubur tüketimi ile ÇYDA alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Porsiyonların büyüklüğü ile ÇYDA alt boyutlarından içme tutkusu ve yemek seçiciliği arasında istatistiksel anlamda bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını öğrenmek için yapılan post-hoc test sonucunda içme tutkusu alt boyutunda aynı miktarda yemek porsiyonu hazırlayanların sıralar ortalaması, daha büyük yemek porsiyonu hazırlayanlardan düşük; ÇYDA yemek seçiciliği alt boyutunda ise aynı miktarda yemek porsiyonu hazırlayanların sıralar ortalaması daha büyük yemek porsiyonu hazırlayanlardan yüksek bulunmuştur.

Beslenme sıklığı ile ÇYDA alt boyutlarından gıdadan keyif alma, içme tutkusu, tokluk heveslisi ve yemek seçiciliği arasında istatistiksel anlamda bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Gıdadan keyif alma ve yemek seçiciliği alt boyutunda farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını öğrenmek için yapılan post-hoc test sonucunda aynı sıklıkla besleyenlerin sıralar ortalaması daha sık besleyenlerden yüksek ($p<0.05$); içme tutkusu ve tokluk heveslisi alt boyutunda ise daha sık besleyenlerin sıralar ortalaması aynı sıklıkla besleyenlerden yüksek saptanmıştır ($p<0.05$).

Beslenmede ısrar ile ÇYDA alt boyutlarından gıdadan keyif alma, içme tutkusu tokluk heveslisi duygusal az yeme ve yemek seçiciliği arasında istatistiksel anlamda bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını öğrenmek için yapılan post-hoc test sonucunda gıdadan keyif alma alt boyutunda aynı ölçüde besleyenlerin sıralar ortalaması daha fazla besleyenlerden yüksek; içme tutkusu alt boyutunda daha az besleyenlerin sıralar ortalaması aynı ölçüde ve daha fazla besleyenlerden yüksek; tokluk heveslisi alt boyutunda aynı ölçüde besleyenlerin sıralar ortalaması daha fazla besleyenlerden düşük; yemek seçiciliği alt boyutunda aynı ölçüde besleyenlerin sıralar ortalaması daha fazla besleyenlerden yüksek saptanmıştır ($p<0.05$); duygusal az yeme alt boyutunda ise gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$).

Büyükanneler torunların beslenmesinde; çocuğun her istediği yemeğin verilmesi sıklığı ile içme tutkusu alt boyutu arasında istatistiksel anlamda bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Ancak farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını öğrenmek için yapılan post-hoc test sonucunda anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$). Beslenmeyi ödül olarak kulanma ile yemek seçiciliği alt boyutu arasında istatistiksel anlamda bir fark

bulunmuştur ($p<0.05$). Ancak farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını öğrenmek için yapılan post-hoc test sonucunda gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Beslenmeyi ceza olarak kullanım ile ÇYDA alt boyutlarında istatistiksel anlamda bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.8’de okul öncesi çocukların BKİ’lerine göre ÇYDA alt boyut toplam puan ortalamaları gösterilmiştir. Çocukların BKİ ile gıda heveslisi ve gıdadan keyif alma alt boyut toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını öğrenmek için yapılan post-hoc test sonucunda gıda heveslisi alt boyutunda obez olan çocukların sıra ortalamaları zayıf ve normal kilolu çocuklardan yüksek; gıdadan keyif alma alt boyutunda ise zayıf olan çocukların sıra ortalamaları normal ve fazla kilolu-obezlerden düşük olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.8. Çocukların BKİ'lerine göre ÇYDA alt boyut puanlarının karşılaştırılması

BKİ (n=270)	GH		DAY		GKA		IT		TH		YY		DAZ		YS	
	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO	n	SO
Zayıf	29	106.59	29	112.38	29	93.52	29	124.97	29	157.62	29	153.62	29	144.67	29	105.66
Normal	194	133.00	194	133.52	194	134.55	194	133.68	194	135.72	194	135.85	194	133.42	194	136.97
Fazla kilolu	25	147.80	25	149.90	25	158.38	25	139.06	25	132.68	25	123.98	25	135.66	25	146.04
Obez	22	181.68	22	167.11	22	173.20	22	161.36	22	107.61	22	121.59	22	141.57	22	149.86
İstatistik	X²=12.645 p=0.005 1,2<4		X²=7.396 p=0.060		X²=15.770 p=0.001 1<2,4		X²=3.127 p=0.372		X²=5.189 p=0.158		X²=2.829 p=0.419		X²=0.675 p=0.879		X²=5.593 p=0.133	

ÇYDA: Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi, GH: Gıda heveslisi, DAY: Duygusal aşırı yeme, GKA: Gıdadan keyif alma, IT: İçme tutkusu, TH: Tokluk heveslisi, YY: Yavaş yeme, DAZ: Duygusal az yeme, YS: Yemek seçiciliği, X²:Kruskal Wallis H Test, Koyu renk: p<0.05

4.4. Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Besin Tüketim Sıklıkları

Geçmişte en az bir yıl büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların besin tüketim sıklığına ebeveynlerin verdiği yanıtlar ve iki grubun karşılaştırılması Tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo 4.9. Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların besin tüketim sıklıklarının karşılaştırılması

Besin Grubu	Büyükanneleri Tarafından Bakılan (n=120)										Büyükanneleri Tarafından Bakılmayan (n=150)										İstatistik
	Her gün		Haftada 3-5 kez		15 günde 1 kez		Ayda 1 kez ya da Hiç		Toplam		Her gün		Haftada 3-5 kez		15 günde 1 kez		Ayda 1 kez ya da Hiç		Toplam		
Süt ve Ürünleri	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Süt	44	36.7	48	40.0	1	0.8	27	22.5	120	100	48	32.0	68	45.3	4	2.7	30	20.0	150	100	$\chi^2=2.141$ $p^b=0.551$
Aromalı süt	5	4.3	60*	52.2*	11	9.6	39	33.9	120	100	15	10.3	51*	34.9*	16	11.0	64	43.8	150	100	$\chi^2=9.171$ $p=0.027$
Yoğurt	32	26.7	70	58.3	1	0.8	17	14.2	120	100	53	35.3	68	45.3	3	2.0	26	17.3	150	100	$\chi^2=4.726$ $p^b=0.188$
Peynir	22	18.3	34	28.3	2	1.7	62	51.7	120	100	28	18.7	41	27.3	4	2.7	77	51.3	150	100	$\chi^2=0.349$ $p^b=0.971$
Et ve Ürünleri																					
Kırmızı et	3	2.5	87	72.5	14	11.7	16	13.3	120	100	7	4.7	104	69.3	18	12.0	21	14.0	150	100	$\chi^2=0.967$ $p=0.809$
Beyaz et	1	0.8	81	67.5	16	13.3	22	18.3	120	100	9	6.0	100	66.7	16	10.7	25	16.6	150	100	$\chi^2=5.318$ $p=0.158$
Et ve ürünleri(sosis, salam, sucuk, jambon, pastırma,), sakatatlar	4	3.3	63	52.5	20	16.7	33	27.5	120	100	9	6.0	68	45.3	20	13.3	53	35.3	150	100	$\chi^2=3.475$ $p=0.324$
Yumurta	72	60.0	42	35.0	0	0.0	6	5.0	120	100	81	54.0	58	38.6	1	0.7	10	6.7	150	100	$\chi^2=1.702$ $p^b=0.688$
Kuru baklagiller (kuru fasulye, nohut, mercimek)	5	4.2	75	62.5	24	20.0	16	13.4	120	100	9	6.0	70	46.7	40	26.7	31	20.6	150	100	$\chi^2=11,01$ $p=0.077$
Yağlı tohumlar (fındık, fıstık, badem, vb.)	24	20.0	78	65.0	10	8.3	8	6.7	120	100	28	18.7	84	56.0	17	11.3	21	14.0	150	100	$\chi^2=5,782$ $p=0.450$
Sebzeler																					
Sebzeler (domates, salatalık, biber, enginar, kabak, patlıcan, pırasa, bamya, taze fasulye)	41	34.2	59	49.2	5	4.2	15	12.5	120	100	50	33.3	64	42.7	13	8.7	23	15.3	150	100	$\chi^2=3.037$ $p=0.386$

χ^2 = Pearson Ki Kare Test; p^b Fisher's Exact Test; ***Gruplar arası farklılık Bonferroni düzeltmesi ile saptanmıştır. Koyu renk; $p<0.05$

Tablo 4.9. Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların besin tüketim sıklıklarının karşılaştırılması (devamı)

Besin Grubu	Büyükanneleri Tarafından Bakılan (n=120)										Büyükanneleri Tarafından Bakılmayan (n=150)										İstatistik
	Her gün		Haftada 3-5 kez		15 günde 1 kez		Ayda 1 kez ya da Hiç		Toplam		Her gün		Haftada 3-5 kez		15 günde 1 kez		Ayda 1 kez ya da Hiç		Toplam		
Meyveler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Taze meyveler	57	47.5	53	44.2	2	1.7	8	6.6	120	100	68	45.3	69	46.0	4	2.7	9	6.0	150	100	$\chi^2=3,202$ $p^b=0.831$
Kuru meyveler	22	18.3	47	39.2	14	11.7	37	30.8	120	100	12	8.0	55	36.6	25	16.7	58	38.7	150	100	$\chi^2=11,034$ $p=0.087$
Ekmek ve Tahıllar																					
Beyaz ekmek ve türleri	33	27.5	54	45.0	10	8.3	23	19.2	120	100	54	36.0	55	36.7	18	12.0	23	15.3	150	100	$\chi^2=4,081$ $p=0.253$
Tam buğday ekmek ve türleri	39	32.5	36	30.0	10	8.3	35*	29.2*	120	100	34	22.7	50	33.3	5	3.3	61*	40.7*	150	100	$\chi^2=8.096$ $p=0.044$
Makarna, pirinç, bulgur	17	14.2	89	74.2	10	8.3	4	3.3	120	100	26	17.3	105	70.0	11	7.3	8	5.4	150	100	$\chi^2=1.267$ $p=0.737$
Yağ, Şeker, Tatlı																					
Sıvı yağ	66	55.0	36	30.0	3	2.5	15	12.5	120	100	80	53.3	40	26.7	3	2.0	27	18.0	150	100	$\chi^2=1.749$ $p^b=0.645$
Mayonez, ketçap	1	0.8	26	21.7	20*	16.7*	73	60.8	120	100	6	4.0	28	18.7	12*	8.0*	104	69.3	150	100	$\chi^2=8.175$ $p^b=0.043$
Şeker, çikolata, gofret, vb.	18	15.0	58	48.3	11	9.2	33	27.5	120	100	30	20.0	67	44.7	17	11.3	36	24.0	150	100	$\chi^2=1.752$ $p=0.625$
Tatlılar	6	5.0	45	37.5	30	25.0	39	32.5	120	100	5	3.3	47	31.3	35	23.3	63	42.0	150	100	$\chi^2=2.868$ $p=0.412$
İçecekler ve Diğerleri																					
Taze meyve suyu	15**	12.5**	82*	68.3*	4	3.3	19	15.8	120	100	35**	23.3**	77*	51.3*	9	6.0	29	19.3	150	100	$\chi^2=8,941$ $p=0.030$
Hazır meyve suyu	4	3.3	62	51.7	10	8.3	44	36.7	120	100	10	6.7	66	44.0	11	7.3	63	42.0	150	100	$\chi^2=2.819$ $p=0.420$
Kola, gazoz, çay	1	0.8	23	19.2	13	10.8	83	69.2	120	100	4	2.7	23	15.3	13	8.7	110	73.3	150	100	$\chi^2=2.272$ $p^b=0.518$
Cips, patates kızartması, hamburger, patlamış mısır	6	5.0	64	53.3	26	21.7	24	20.0	120	100	8	5.3	71	47.3	26	17.3	45	30.0	150	100	$\chi^2=3.753$ $p=0.289$

χ^2 = Pearson Ki Kare Test; ^bFisher's Exact Test; ***,**Gruplar arası farklılık Bonferroni düzeltmesi ile saptanmıştır. Koyu renk: $p<0.05$

Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocukların süt, yoğurt, peynir; et ve ürünleri; kuru baklagiller; yağlı tohumlar; sebzeler; meyveler; beyaz ekmek ve türleri; makarna, pirinç, bulgur; sıvı yağ; şeker, çikolata, gofret vb.; tatlılar; hazır meyve suyu; kola, gazoz, çay; cips, patates kızartması, hamburger, patlamış mısır tüketim sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Aromalı süt tüketim sıklığında büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocuklar arasında istatistiksel anlamda bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Yapılan post-hoc test sonucunda büyükanneleri tarafından bakılan çocuklarda “haftada 3-5 kez” (%52.2) aromalı süt tüketiminin, büyükanneleri tarafından bakılmayan çocuklara (%34.9) kıyasla daha fazla olduğu görülmüştür. Tam buğday ekmek ve türleri tüketim sıklığında büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocuklarda istatistiksel anlamda bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Yapılan post-hoc test sonucunda büyükanneleri tarafından bakılmayan çocuklarda “ayda 1 kez ya da hiç” tam buğday ekmek tüketimi (%40.7) büyükanneleri tarafından bakılan çocuklara (%29.2) kıyasla daha fazla olduğu belirlenmiştir. Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocuklarda mayonez ve ketçap tüketim sıklığının karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Yapılan post-hoc test sonucunda büyükanneleri tarafından bakılan çocuklarda “15 günde 1 kez” mayonez ve ketçap tüketimi (%16.7) büyükanneleri tarafından bakılmayan çocuklara (%8) kıyasla daha fazla olduğu belirlenmiştir. Taze meyve suyu tüketim sıklığında büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocuklarda istatistiksel anlamda bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Yapılan post-hoc test sonucunda saptanan anlamlı farklılığın “her gün” ve “haftada 3-5 kez” değişkeninden kaynaklandığı tespit edilmiştir. “Haftada 3-5 kez” taze meyve suyu tüketimi büyükanneleri tarafından bakılan çocuklarda (%68.3) büyükanneleri tarafından bakılmayan çocuklara (%51.3) kıyasla daha fazla olduğu saptanmıştır. “Her gün” taze meyve suyu tüketimi büyükanneleri tarafından bakılmayan çocuklarda (%23.3) büyükanneleri tarafından bakılan çocuklara (%12.5) kıyasla daha fazla olduğu saptanmıştır.

5. TARTIŞMA

Okul öncesi çocuklarda büyüme ve gelişme çok hızlıdır. Hayatın her evresinde sağlığın temelini oluşturan beslenme; bu dönemde daha da önemlidir. Okul öncesi dönemde kazanılan beslenme davranışları ilerleyen dönemlerin beslenme davranışlarının temelini oluşturmaktadır (Kerkez, 2018; Yılmaz, 2020). Okul öncesi çocuklarda beslenme davranışı, çocuk-ebeveyn ilişkisi, sosyal ve kültürel faktörlerin etkileşimi ile ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde annelerin iş hayatına katılımının artmasıyla birlikte kültürel olarak büyükannelerin, torunlarının bakımına dâhil olduğu bilinmektedir. Bu bölümde, geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların BKİ ve beslenme davranışlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bu çalışmanın bulguları literatür bilgileri ışığında değerlendirilerek altı başlık altında tartışılmıştır.

1. Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesindeki çocukların BKİ'lerinin karşılaştırılmasına ilişkin bulguların tartışılması
2. Ebeveynlerin ve büyükannenin çocuğun kilosunu değerlendirme durumları ile çocukların BKİ'leri arasındaki uyumun karşılaştırılmasına ilişkin bulguların tartışılması
3. Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesindeki dönem çocukların yeme davranışlarının karşılaştırılmasına ilişkin bulguların tartışılması
4. Ebeveynin kendisine göre büyükannenin torununu besleme şekli ile yeme davranışlarının karşılaştırılmasına ilişkin bulguların tartışılması
5. Çocukların BKİ'leri ile yeme davranışlarının karşılaştırılmasına ilişkin bulguların tartışılması
6. Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesindeki çocukların besin tüketim sıklıklarının karşılaştırılmasına ilişkin bulguların tartışılması

5.1. Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesindeki Çocukların BKİ'lerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu çalışmada, geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların BKİ'leri karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çalışmada büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların BKİ durumları neredeyse aynıdır (Tablo 4.3). Literatürde büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların BKİ'lerinin karşılaştırılmasına yönelik çalışmaya rastlanılmamış olup; bu bağlamda yapılan bazı çalışmalarda büyükanneleri tarafından bakılan çocukların fazla kilolu-obez oldukları ve normal kilodaki çocukların da ilerleyen dönemlerde fazla kilolu-obez olma eğiliminde oldukları belirlenmiştir (Jingxiong ve ark., 2007; Pearce ve ark., 2010; Watanabe ve ark., 2011; Farrow, 2014; Li ve ark., 2014; Sata ve ark., 2015; Eli ve ark., 2016). COVID-19 pandemisi sürecinde aile yaşantılarında meydana gelen (evde kalma gibi) bazı değişiklikler olduğu ve bu çalışmanın verilerinin de pandeminin birinci yılının sonunda toplandığı düşünüldüğünde her iki grup arasında fark çıkmaması şaşırtıcı bulunmamaktadır. Ancak, her ne kadar bu çalışmada her iki grubun BKİ'leri arasında fark bulunamasa da ASM'lere başvuran okul öncesi çocukların izlemleri sırasında büyükanneyi de kapsayan beslenme alışkanlıkları ve obezitenin önlenmesine yönelik danışmanlık yapılması gerektiği akla gelmektedir. Nitekim Sağlık Bakanlığı'nın izlem protokollerinde de okul öncesi dönemde anneye ve/veya çocuğa yaşına uygun beslenme danışmanlığı yapılması gerektiği belirtilmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018).

5.2. Ebeveynlerin ve Büyükannenin Çocuğun Kilosunu Değerlendirme Durumları ile Çocukların BKİ'leri Arasındaki Uyumun Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Çocukların BKİ'leri ile ebeveynlerin çocuğun kilosunu değerlendirmesi arasında zayıf düzeyde uyum saptanmıştır (Tablo 4.4). Okul öncesi dönem çocuklarının dahil edildiği bir çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının kilo durumları hakkında yanlış bir algıya sahip olduğu ve gerçek kilo durumlarını hafife aldığı belirlenmiştir (Gauthier ve Gance-Cleveland, 2015). Peker ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmada ebeveynlere sunulan görseller üzerinden yaptıkları değerlendirmede %58.7'si

çocuğunun kilo durumunu doğru bildiği, %4.7 'si çocuğunu olduğundan fazla kilolu ve %36.7'si çocuğunu olduğundan zayıf bulduğu belirlenmiştir (Peker ve ark., 2014). Yapılan başka bir çalışmada fazla kilolu ve obez okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin çocuğunun %58'inin normal kilolu ve zayıf olarak sınıflandırdığı belirlenmiştir (Foster ve Hale, 2015). Yapılan başka çalışmalarda da okul öncesi çocukların fazla kilolu ve obez olmasına karşın ebeveynleri çocuklarını normal kiloda ve zayıf olarak algıladıkları belirlenmiştir. (Peyer ve ark., 2015; McKee ve ark., 2016; Parrino ve ark. ,2016; Howe ve ark., 2017; Vittrup ve McClure, 2018; Ling ve Stommel, 2019; Hidalgo-Mendez ve ark., 2019). Genel olarak çalışmalara bakıldığında çocukların kilosu ebeveynleri tarafından yanlış değerlendirilmekle birlikte, bu çalışmada da uyumun zayıf düzeyde olduğu görülmüştür. Çalışma bu yönüyle literatürden farklılaşmaktadır. Ancak obez (%54.5) ve zayıf (%55.2) çocukların yarıdan fazlasının, fazla kilolu olanların ise tamamının ebeveynleri tarafından normal BKİ'ye sahip olarak değerlendirildiği de göz ardı edilmemelidir.

Büyükannesi tarafından bakılan okul öncesi çocuğun BKİ'si ile büyükannenin torununun kilosunu değerlendirmesi arasında uyum bulunmamıştır ($\kappa=0.104$; $p<0.083$) (Tablo 4.5). Li ve arkadaşlarının (2014) ebeveyn ve büyükannelerin çocukların kilosunun cinsiyetine göre algısını değerlendirmek amacıyla Çin'de yaptıkları çalışmada obezitenin erkek çocuklarda kız çocuklarına göre daha fazla görüldüğü saptanmıştır. Ebeveyn ve büyükannelerin çocukların fazla kilosunu mevcut kilolarından daha az kiloda algıladıkları belirlenmiştir. Literatürde büyükannelerin torunlarının algıladıkları kilo durumları değerlendirmesi ile ilgili çalışmalar sınırlı olmakla beraber, bu çalışmadan elde edilen bulgu Li ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışma ile benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada büyükannelerin obez çocukların %80'ini normal ve %20'sini fazla kilolu; fazla kilolu olanların %81.8'ini normal kilolu ve %18.2'sini zayıf; normal olanların ise %17.2'sini zayıf olarak değerlendirmesi, büyükannelerin torunlarını var olduğundan daha az kiloda algıladıklarını göstermektedir.

5.3. Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesindeki Çocukların Yeme Davranışlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu çalışmada büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi dönem çocukların yeme davranışları karşılaştırıldığında, sadece gıda heveslisi alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Büyükanneleri tarafından bakılan çocuklarda gıda heveslisi sıra ortalama puanları büyükanneleri tarafından bakılmayan çocuklardan daha fazla olduğu bulunmuştur (Tablo 4.6). Gıda heveslisi yeme davranış şekli okul öncesi dönem çocuğun sürekli yemek yemek istemesi ve izin verilirse tüm zamanını yemek yiyerek geçirmesi ile bağlantılıdır (Erkorkmaz ve ark., 2013). Yapılan çalışmalarda gıda heveslisi, duygusal aşırı yeme ve gıdadan keyif alma yeme davranışları obezite ile ilişkili olduğu, bu bağlamda büyükanneleri tarafından bakılan çocuklarda da sıra ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır (Şanlıer ve ark., 2018; Frate ve ark., 2018; Jongenelis ve ark., 2020; Marr ve ark., 2021; Yuan ve ark., 2021; Ayre ve ark., 2022). Bu çalışmadan elde edilen bulguya göre de büyükanneleri tarafından bakılan çocukların ilerleyen yaşlarda fazla kilolu ve obezite riskinin daha fazla olduğu düşünülebilir. Nitekim BKİ'si obez olan çocukların normal ve zayıf çocuklara göre daha yüksek gıda heveslisi alt boyut sıra ortalamaları puanına sahip olmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir (Tablo 4.8)

5.4. Ebeveynin Kendisine Göre Büyükannenin Torununu Besleme Şekli ile Yeme Davranışlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu çalışmada ebeveyne göre büyükannenin torununu besleme şekli, ÇYDA alt boyutları ile karşılaştırıldığında; yemek seçiciliği alt boyut sıra ortalamalarında, ebeveynden daha büyük yemek porsiyonu hazırlaması, ebeveynden daha sık beslemesi ve yemek yemesi için ebeveynden daha fazla ısrar etmesi durumunda düşük olduğu görülmüştür. İçme tutkusu alt boyut sıra ortalamaları ise yemek seçiciliğinin tersi şeklinde, ebeveynden daha büyük yemek porsiyonu hazırlaması, ebeveynden daha sık beslemesi durumunda ve yemek yemesi için ebeveynden daha az ısrar etmesi durumunda yüksek olduğu görülmüştür. Gıdadan keyif alma alt boyut sıra ortalamaları ise daha sık besleme ve yemek yemesi için daha fazla ısrar etmesi durumunda düşük olduğu belirlenmiştir. Tokluk heveslisi alt boyut sıra ortalamalarında durum değişkenlik gösterip daha sık besleme durumunda düşük, yemek yemesi için daha fazla ısrar etmesi durumunda yüksek saptanmıştır. Literatürde büyükannelerin ve ebeveynlerin, çocukları besleme şeklini karşılaştırdığı çalışmalara rastlanamamıştır. Ancak tüm bu durumların büyükannelerin torunlarını daha az kiloda algılamalarıyla da örtüştüğü söylenebilir. Ayrıca, tablo 4.2'de de büyükannelerin genellikle

ebeveynlerle aynı besleme şeklini çok fazla benimsemediği görülmektedir. Büyükannelelerin kültürel etmenlerden dolayı daha fazla ve sık beslenmeyi çocuğun daha sağlıklı olacağı inancı ile sürdürdükleri düşünülmektedir.

5.5. Çocukların BKİ'leri ile Yeme Davranışlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Gıda heveslisi ve alt boyutunda obez olan çocukların sıra ortalamaları zayıf ve normal kilolu çocuklardan yüksek; gıdadan keyif alma alt boyutunda ise zayıf olan çocukların sıra ortalamaları normal ve fazla kilolu-obezlerden düşük olduğu saptanmıştır. ($p < 0.05$, Tablo 4.8). Gıda heveslisi yeme davranışı şekli, dışarıdan alınan tepkilere karşılık yeme miktarının değişip değişmediğini anlamlandırmaktadır. Okul öncesi çocuklar dış uyaranlara karşı hassas olmaları nedeniyle tok oldukları halde uyarıcı yapan besini tükettikleri ve enerji alımının artmasıyla kilo artışı görülmesinin etkisi olduğu düşünülmektedir. Gıdadan keyif alma; açlık, yemek yeme isteği ve besine karşı genel bir ilgi içeren yeme davranışıdır. Bu davranış şekline sahip çocuklar yemek yemeyi çok sevdikleri ve iştahlı olduklarından dolayı daha çok obez çocuklarda görülmektedir (Sleddens ve ark., 2008; Svensson ve ark., 2011; Öztürk ve Türker, 2021). Hollanda'da okul öncesi çocuklarla yapılan bir kohort çalışmada, BKİ'si yüksek olan çocuklarda duygusal aşırı yeme alt boyut puanlarının yüksek ve duygusal az yeme alt boyut puanlarının ise düşük olduğu saptanmıştır (Jansen ve ark., 2012). Ülkemizde ise 2-12 yaş arasındaki çocuklarla yapılan bir çalışmada, yemek seçiciliği yeme davranışı ile BKİ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaz iken, yemek seçiciliği alt boyut toplam puanının BKİ ile ters orantılı olduğu belirlenmiş (Şanlıer ve ark., 2018). Ülkemizde yapılan başka bir çalışmada, obez çocuklar ile normal kilolu çocukların yeme davranışının özellikleri karşılaştırılmıştır. Obez çocuklarda gıdaya erişim alt boyutlarından olan gıda hevesliliği, duygusal aşırı yeme ve gıdadan keyif alma alt boyut skorları normal kilolu çocuklara kıyasla yüksek saptanmıştır (Özer ve ark., 2014). Gıdaya erişim alt boyut yeme davranışlarının çocuklarda obezite görülmesine sebep olan beslenme davranışı oldukları göz önüne alındığında çocukların BKİ değerleri ile doğrusal artışı ve gıdadan uzaklaşma alt boyut yeme davranışlarının çocukların BKİ değerleri ile negatif ilişkili olduğu çalışma sonucunda beklenen bir sonuçtur ve yapılan uluslararası çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Wardle ve Carnell, 2007; Sleddens ve ark., 2008; Santos ve ark., 2011; Özer ve ark., 2014; Domoff ve ark., 2015; Al-Hamad ve ark., 2021).

5.6. Geçmişte Büyükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Besin Tüketim Sıklıklarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Okul öncesi dönem çocuklarında besin seçiminin beslenme tarzı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Okul öncesi dönem, çocuğun besin tercihleri gelişmesinde önemli bir dönemdir (Fox ve ark., 2010; Leal ve ark., 2015). Beslenme ortamının bir parçası olarak ebeveyn ve büyükanne beslenme tarzı; okul öncesi dönem çocukların beslenme alışkanlıklarının gelişmesinde etkin bir rolü olduğu bilinmektedir. Ülkemizde mevcut ve en güncel uluslararası beslenme rehberi olan Türkiye'ye Özgü Beslenme Rehberi (TÜBER) ve literatüre göre okul öncesi çocukların günlük beslenmesinde makro besinleri içeren besin gruplarından her birinden almasının ve besin çeşitliliğinin çocuğun sağlıklı olması ve yaşına uygun büyüme gelişme göstermesi için önemli olduğu belirtilmektedir (Neyzi ve ark., 2010; Bilici ve ark., 2013; TÜBER, 2015). Bu çalışmada büyük anneleri tarafından bakılan çocukların daha fazla aromalı süt, daha az tam buğday ekmek, daha fazla ketçap mayonez; daha az taze meyve suyu tükettikleri söylenebilir (Tablo 4.9). Kırıkkale'de okul öncesi dönem çocuklarla yapılan çalışmada, okul öncesi çocukların her gün %70.03'ü süt, %36.16'sı yoğurt ve %41.69'u peynir tükettiği görülmüştür (Soylu, 2017). Amerika'da 1-5 yaş arası çocuklarla yapılan bir çalışmada, sütün %93, yoğurdun %32 ve doğal peynirin %63 oranlarında günlük olarak tüketildiği saptanmıştır (Gurzo ve ark., 2020). Çin'de okul öncesi çocuklarla (3-5 yaş) yapılan bir çalışmada, aromalı sütün %8.8 oranında haftada 2-4 kez tüketildiği belirlenmiştir (Min ve ark., 2021). Çalışma sonuçları kıyaslandığı zaman bu çalışmada aromalı süt tüketiminin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Belçika'da 4-6 yaş çocuklarla yapılan bir çalışmada, çocukların %57'sinin günlük taze meyve suyu tükettikleri bulunmuştur (Mouratidou ve ark., 2019). Bu çalışmada ise taze meyve suyu tüketiminin her iki grup için de yüksek olduğu söylenebilir. Singapur'da 0-5 yaş çocuklarla yapılan bir kohort çalışmasında birincil bakımı üstlenen anneler ve babalarla, ikincil bakımı üstlenen büyükanneler, bakıcılar ve akrabaların çocukların beslenmesi üzerindeki etkisi karşılaştırılmıştır. Bakıcılar ve akrabalar ile bakılan çocukların fast-food ve tatlı atıştırmalıklar tüketiminin anneler ve babalar tarafından bakılan çocuklara göre daha fazla olduğu saptanmıştır (Wong ve ark., 2021). Yapılan çalışmalarda, büyükanneleri ve büyükbabaların torunlarına fast-food, çikolata, şeker ve abur cubur gibi yüksek yağ

ve şeker içeriğine sahip besinleri sağladığı belirtilse de (Jingxiong ve ark., 2007; Toftemo ve ark., 2013; Mena ve ark., 2015; Eli ve ark., 2016; Rogers ve ark., 2019; Lidgate ve ark., 2018; Srivastava ve ark., 2019); yapılan bazı çalışmalarda büyükanne ve büyükbabaların torunlarına daha fazla sağlıklı besinler sağladıkları da belirlenmiştir (Farrow, 2014; Neuman ve ark., 2019; Pankhurst ve ark., 2019). Literatürde, büyükannelerin baktığı okul öncesi çocukların beslenme ve bakımında farklılıklar olduğu görülmüştür. Bunun nedeninin ise ülkelerin gelişmişlik düzeyi, sosyo-kültürel yapısı, eğitim düzeyi ile gelenek ve görenekleri olabileceği düşünülmektedir.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan çocukların BKİ ve beslenme davranışlarını karşılaştırmak amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesindeki çocukların, BKİ'leri arasında fark bulunmadığı,
- Çocuğun BKİ'si ile ebeveynin çocuğunun kilosunu değerlendirmesi arasında zayıf düzeyde ($\kappa=0.234$; $p<0.000$) uyum olduğu,
- Büyükanneleri tarafından bakılan çocukların BKİ'si ile büyükannenin torununun kilosunu değerlendirmesi arasında uyum ($\kappa=0.104$; $p<0.083$) bulunmadığı,
- Büyükanneleri tarafından bakılan çocukların, bakılmayan çocuklara göre gıda hevesliliği alt boyut sıra ortalamasının daha yüksek olduğu,
- Ebeveynin kendisine göre büyükannenin torununu besleme şeklinde porsiyon büyüklüğü, besleme sıklığı, ısrar etme durumuna göre bazı alt boyutlarda farklılık olduğu,
- Gıda hevesliliği ve gıdadan keyif alma alt boyutlarında zayıf olan çocukların aleyhine bulguların olduğu,
- Büyükanneleri tarafından bakılan çocukların, bakılmayan çocuklara göre aromalı süt, tam buğday ekmek ve türleri, mayonez-ketçap ve taze meyve suyu tüketiminde farklılıklar olduğu saptanmıştır.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler:

- Çocuk izlemleri için ASM'ye gelen ebeveynlerinden birinin ya da her ikisinin fazla kilolu ya da obez olan çocukların erken yaşta belirlenerek takiplerinin yapılması,
- Çocuklarının gerçek görüntüsü ile uyumlu olmayan ebeveyn algısı, çocukluk çağı obezitesinin önlenmesinde engel oluşturacağından yanlış ebeveyn algısını değiştirmeye yönelik müdahale çalışmalarının yapılması,
- ASM'lerde izlemi yapılan çocukların BKİ persentilindeki artışa dikkat edilerek, ebeveynlerin çocuklarının ağırlığını hafife alma eğilimlerine yönelik sağlıklı kiloda kalma ve aşırı kilonun yol açtığı sağlık problemleri konusunda eğitim verilmesi,

- Çocuk izlemleri sırasında ASM’lerde, çocuk bakması planlanan ya da bakan büyükannenin de beslenme eğitimlerine katılması önerilmektedir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

- Büyükannelerin de veri toplama sürecine alındığı geniş örneklemli araştırmaların yapılması,
- Çocuk beslenmesine yönelik ebeveyn ve büyükannenin görüşlerinin alınacağı nitel çalışmaların yapılması,
- Ülkemizin sosyokültürel, ekonomik, gelenek ve görenek yapısından dolayı okul öncesi çocukların bakımında büyükanneler etkin rol oynamaktadır ve okul öncesi çocuklarla yapılacak olan çalışmalarda büyükannenin etkisinin önemi üzerinde durulması önerilir.

KAYNAKLAR

Akbaş, İ. Okul öncesi dönemde sosyal beceriler. Ayrıntı Dergisi. 2019; 7(77).

Akdoğan R, Balcı S. Okul Öncesindeki Çocukların Beslenme Alışkanlıklarının Büyüme ve Gelişmeleri Üzerine Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2019; 15(2): 186-196.

Aktaş Ş, Kızıltan G, Avcı S. Beslenme eğitimi müdahalesine aile katılımının okul öncesi dönemdeki çocukların beslenme durumlarına etkisi. Eğitim ve Bilim. 2019; 44(199).

Aktaş Ş. Okul Öncesi Çağ Çocukları İçin Aile Katımlı Beslenme Eğitim Modelinin Geliştirilmesi ve Çocukların Beslenme Bilgi ve Davranışları Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi. B.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016, Ankara (Danışman: Prof. Dr. G. Kızıltan).

Alberdi G, McNamara AE, Lindsay KL, Scully HA, Horan MH, Gibney ER, McAuliffe FM. The association between childcare and risk of childhood overweight and obesity in children aged 5 years and under: a systematic review. European Journal of Pediatrics. 2016; 175(10): 1277-1294.

Alemayehu M, Tinsae F, Hailelassie K, Seid O, Gebregziabher G, Yebyo H. Undernutrition status and associated factors in under-5 children, in Tigray, Northern Ethiopia. Nutrition. 2015; 31(7-8): 964-970.

Al-Hamad AH, Al-Naseeb AM, Al-Assaf MS, Al-Obaid SA, Al-Abdulkarim BS, Olszewski PK. Preliminary Exploration of Obesity-Related Eating Behaviour Patterns in a Sample of Saudi Preschoolers Aged 2–6 Years through the Children's Eating Behaviour Questionnaire. Nutrients. 2021; 13(11): 4156.

Altaş B, Kuloğlu Z. Malnütrisyonlu çocuğa yaklaşım. Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi. 2011; 5(1): 54-64.

Altıncı EE. Children and nutrition. Journal of Human Sciences. 2017; 14(3): 2345-2351.

Altınsuyu BS, Çalışkan Z, Kocaöz S. Okul Öncesi Çocukların Yemek Yeme Davranışları ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2021; 10(3): 495-506.

Arlı M, Şanlıer N, Küçükkömürler S, Yaman M. Anne ve çocuk beslenmesi. Pegem Atıf İndeksi. 2017; p: 1-233.

Atli S, Osmanoğlu N. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Beslenme Menülerinin Sağlıklı Beslenme Açısından Değerlendirilmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2021; 18(2): 691-711.

Aubel J. The role and influence of grandmothers on child nutrition: culturally designated advisors and caregivers. Maternal and Child Nutrition. 2012; 8(1): 19–35.

Aslan F, Şahin NE. Ebeveynlerin Çocuklarının Beslenme ve Kilo Durumlarına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2017; 6(1): 20-28.

Ayre S, Gallegos D, Nambiar S, Tran CQ, Do DN, Jansen E. Preliminary exploration of the use of the Children's Eating Behaviour Questionnaire (CEBQ) and Feeding Practices and Structure Questionnaire (FPSQ) in Vietnamese mothers. European Journal of Clinical Nutrition. 2022; 76(3): 442-449.

Baños RM, Cebolla A, Etchemendy E, Felipe S, Rasal P, Botella C. Validation of the Dutch Eating Behavior Questionnaire for Children (DEBQ-C) for use with Spanish children. Nutricion Hospitalaria. 2011; 26(4): 890-898.

Berge JM, Wall M, Hsueh TF, Fulkerson JA, LarsonN, Neumark-Sztainer D. The protective role of family meals for youth obesity: 10-year longitudinal associations. The Journal of Pediatrics. 2015; 166(2): 296-301.

Bergmeier H, Skouteris H, Hetherington M. Systematic research review of observational approaches used to evaluate mother-child mealtime interactions during preschool years. The American Journal of Clinical Nutrition. 2015; 101(1): 7-15.

Bilici S, Köksal E. Okul öncesi ve okul çağı çocuklara yönelik beslenme önerileri ve menü programları. T.C. Sağlık Bakanlığı Yayını. 2013; 915.

Bilgin Köse NH. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların yeme davranışları ile anne-baba ilgi düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi. 2021; 1(1).

Bruce AS, Pruitt SW, Ha, OR, Cherry JBC, Smith TR, Bruce JM, Lim, SL. The influence of televised food commercials on children's food choices: evidence from ventromedial prefrontal cortex activations. The Journal of Pediatrics. 2016; 177: 27-32.

Can Öztürk E. (2018). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Aile İşlevleri İle Duygu Düzenleme Becerileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki. S.Z.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, İstanbul (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi F. Y. Ekici).

Çalışkan Z, Koç ET. Okul Öncesi Çocuklarda Ebeveyn Besleme Tarzı ve Etkileyen Faktörler. Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi. 2020; 12(4); 485-495.

Dağhan Ş. “Halk Sağlığı Hemşireliği Felsefesiyle Hemşire Olmak” Anlamı Nedir? Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2017; 10(2): 107-112.

Darga H, Öztürk FZ, Öztürk T. Çizgi filmlerin çocukların dil ve sosyal gelişim alanlarına etkisine yönelik ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. International Primary Education Research Journal. 2021; 5(1): 59-77.

Davison KK, Haines J, Garcia EA, Douglas S, McBride B. Fathers' food parenting: A scoping review of the literature from 1990 to 2019. Pediatric Obesity. 2020; 15(10): e12654.

Dilber F, Dilber A. Çocukların beslenme alışkanlıklarına gıda reklamlarının etkisi: Karaman İli Alan Araştırması. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi. 2018; 2(2): 150-178.

Domoff SE, Miller AL, Kaciroti N, Lumeng JC. Validation of the Children's Eating Behaviour Questionnaire in a low-income preschool-aged sample in the United States. Appetite. 2015; 95: 415-420.

Dordić V, Tubić T, Jakšić D. The relationship between physical, motor, and intellectual development of preschool children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2016; 233: 3-7.

Eli K, Howell K, Fisher PA, Nowicka P. A question of balance: Explaining differences between parental and grandparental perspectives on preschoolers' feeding and physical activity. *Social Science and Medicine*. 2016; 154: 28-35.

Erdim L, Ergün A, Kuğuoğlu S. Çocuklarda obezitenin önlenmesi ve yönetiminde hemşirenin rolü. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*. 2014; 1(2): 115-126.

Erkorkmaz Ü, Yılmaz R, Demir O, Sanisoglu SY, Etikan I, Özçetin M. Çocuklarda Yeme Davranışı ile Ebeveyn Besleme Tarzı Arasındaki İlişkinin Kanonik Korelasyon Analizi ile İncelenmesi/Analysis of the Correlation Between Children's Eating Behavior and Parent's Feeding Style Using Canonical Correlation Analysis. *Türkiye Klinikleri. Tıp Bilimleri Dergisi*. 2013; 33(1): 138.

Farrow C. A comparison between the feeding practices of parents and grandparents. *Eating Behaviors*. 2014; 15(3): 339-342.

Foster BA, Hale D. Perceptions of weight and health practices in Hispanic children: A mixed-methods study. *International Journal of Pediatrics*. 2015; 2015.

Folkvord F, Anschutz DJ, Boyland E, Kelly B, Buijzen M. Food advertising and eating behavior in children. *Current Opinion in Behavioral Sciences*. 2016; 9: 26-31.

Fox MK, Condon E, Briefel RR, Reidy KC, Deming DM. Food consumption patterns of young preschoolers: are they starting off on the right path? *Journal of the American Dietetic Association*. 2010; 110(12): S52-S59.

Frate N, Jenull B, Foran HM. Overweight and Obesity in Early Childhood A Systematic Review of Individual, Family, and Peer Risk Factors. *Advances Pediatric Research*. 2018; 5: 1-20.

Gauthier KI, Gance-Cleveland B. Hispanic parental perceptions of child weight in preschool-aged children: an integrated review. *Childhood Obesity*. 2015; 11(5): 549-559.

Goodman LC, Roberts LT, Musher-Eizenman DR. Mindful feeding: A pathway between parenting style and child eating behaviors. *Eating Behaviors*. 2020; 36: 101335.

Gouveia MJ, Canavarro MC, Moreira H. How can mindful parenting be related to emotional eating and overeating in childhood and adolescence? The mediating role of parenting stress and parental child-feeding practices. *Appetite*. 2019; 138: 102-114.

Gurzo K, Lee DL, Ritchie K, Yoshida S, Vitale EH, Hecht K, Ritchie LD. Child care sites participating in the federal Child and Adult Care Food Program provide more nutritious foods and beverages. *Journal of Nutrition Education and Behavior*. 2020; 52(7): 697-704.

Güldalı Dereli S. (2019). 48-72 Aylık Çocuğa Sahip Annelerin Ebeveynlik Yetkinliğı İle Çocuklarını Besleme Tarzı Arasındaki İlişki. A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, Aydın (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi D. E. Angın).

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA). 2019, Ankara. Erişim adresi: <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/>.

Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. Beslenme Rehberi. 2019, Ankara. Erişim adresi: <https://hsqm.saglik.gov.tr>.

Haytoğlu Z, Evliyaoğlu N. Oyun çocuğunda beslenme. *Çocuk Beslenmesi. Türkiye Klinikleri*. 2020; 43-6.

Herbenick SK, James K, Milton J, Cannon D. Effects of family nutrition and physical activity screening for obesity risk in school-age children. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing*. 2018; 23(4): e12229.

Hidalgo-Mendez J, Power TG, Fisher JO, O'Connor TM, Hughes SO. Child weight status and accuracy of perceived child weight status as predictors of Latina mothers' feeding practices and styles. *Appetite*. 2019; 142: 104387.

Howe CJ, Alexander G, Stevenson J. Parents' underestimations of child weight: implications for obesity prevention. *Journal of Pediatric Nursing*. 2017; 37: 57-61.

Jansen PW, Roza SJ, Jaddoe VW, Mackenbach JD, Raat H, Hofman A, Tiemeier H. Children's eating behavior, feeding practices of parents and weight problems in early childhood: results from the population-based Generation R Study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. 2012; 9(1): 1-11.

Jappens M, Van Bavel J. Regional family norms and child care by grandparents in Europe. *Demographic Research*. 2012; 27: 85-120.

Jingxiong J, Rosenqvist U, Huishan W, Greiner T, Guangli L, Sarkadi A. Influence of grandparents on eating behaviors of young children in Chinese three-generation families. *Appetite*. 2007; 48(3): 377-383.

Jongenelis MI, Morley B, Pratt IS, Talati Z. Diet quality in children: A function of grandparents' feeding practices? *Food Quality and Preference*. 2020; 83: 103899.

Kansu A, Öztürk Y. Oyun Çocuğu Döneminde Beslenme Rehberi. *Çocuk Gastroentoloji Derneği*. 2019; 1-38.

Karaahmetoğlu GU. Ülkemizde Sağlık Alanında Okul Öncesi Çocuklar ile İlgili Yapılan Çalışmaların Bazı Özellikleri. *Aydın Sağlık Dergisi*. 2021; 7(1): 71-80.

Kataoka-Yahiro M, Ceria C, Caulfield R. Grandparent caregiving role in ethnically diverse families. *Journal of Pediatric Nursing*. 2004; 19(5): 315-328.

Kasparian M, Mann G, Serrano EL, Farris, AR. Parenting practices toward food and children's behavior: Eating away from home versus at home. *Appetite*. 2017; 114: 194-199.

Kerkez F. İ. 4-5 Yaş Çocukların Sağlıklı Besin Bilgisinin İncelenmesi. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2018; 9(3): 47-59.

Kerzner B, Milano K, MacLean WC, Berall G, Stuart S, Chatoor I. A practical approach to classifying and managing feeding difficulties. *Pediatrics*. 2015; 135(2): 344-353.

Khandpur N, Blaine RE, Fisher JO, Davison KK. Fathers' child feeding practices: A review of the evidence. *Appetite*. 2014; 78: 110-121.

Kılıç S. “Kappa Testi”. Journal of Mood Disorders Volume. 2015; 5 (3): 142-144.

Kobak C. Okul Öncesi Dönemde (3-6 yaş) Ana Çocuk Sağlığı ve Anaokulundaki Çocukların Beslenme Özelliklerinin Karşılaştırılması. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. H. Pek).

Kobak C, Pek H. Okul Öncesi Dönemde (3-6 Yaş) Ana Çocuk Sağlığı ve Anaokulundaki Çocukların Beslenme Özelliklerinin Karşılaştırılması. Journal of Education. 2015; 30(2): 42–55.

Koç M. Okul Öncesi Çocuklara Verilen Beslenme Eğitimi Sonrasında Çocukların Beslenme Bilgi Ve Davranışları Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi. A.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020, Aydın (Danışman: Doç. Dr. H. B. Uysal).

Koletzko B, Bhatia J, Bhutta ZA, Cooper P, Makrides M, Uauy R, Wang W. Pediatric nutrition in practice. Karger Medical and Scientific Publishers. 2015; 109(1): 1-84.

Kolko RP, Salk RH, Sweeny GM, Marcus MD, Levine MD. Mothers' loss of control over eating during pregnancy in relation to their infants' appetitive traits. Appetite. 2018; 120: 1.

Leal KK, Schneider BC, França GVA, Gigante DP, Santos ID, Assunção MCF. Diet quality of preschool children aged 2 to 5 years living in the urban area of Pelotas, Brazil. Revista Paulista de Pediatria. 2015; 33: 310-317.

Li J, Lei J, Wen S, Zhou L. Sex disparity and perception of obesity/overweight by parents and grandparents. Paediatrics Child Health. 2014; 19(7): e113-e116.

Lidgate ED, Li B, Lindenmeyer A. (2018). A qualitative insight into informal childcare and childhood obesity in children aged 0–5 years in the UK. Methods. 2018; 1: 2.

Lindberg L, Ek A, Nyman J, Marcus C, Uliaszek S, Nowicka P. Low grandparental social support combined with low parental socioeconomic status is closely associated with obesity in preschool-aged children: a pilot study. Pediatric Obesity. 2016; 11(4): 313-316.

Lindsay AC, Greaney ML, Wallington SF, Mesa T, Salas CF. A review of early influences on physical activity and sedentary behaviors of preschool-age children in high-income countries. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing*. 2017; 22(3): e12182.

Ling J, Stommel M. Parental and self-weight perceptions in US children and adolescents, NHANES 2005-2014. *Western Journal of Nursing Research*. 2019; 41(1): 42-57.

Litchford A, Roskos MRS, Wengreen H. Influence of fathers on the feeding practices and behaviors of children: A systematic review. *Appetite*. 2020; 147: 104558.

Lucinda KB, Jansen E, Mallan K, Magarey, AM, Daniels L. Poor dietary patterns at 1–5 years of age are related to food neophobia and breastfeeding duration but not age of introduction to solids in a relatively advantaged sample. *Eating Behaviors*. 2018; 31: 28-34.

Marr C, Reale S, Breeze P, Caton SJ. Grandparental dietary provision, feeding practices and feeding styles when caring for preschool-aged grandchildren: a systematic mixed methods review. *Obesity Reviews*. 2021; 22(4): e13157.

Marty L, Chambaron S, Nicklaus S, Monnery-Patris S. Learned pleasure from eating: An opportunity to promote healthy eating in children? *Appetite*. 2018; 120(2018): 265-274.

Matusik P, Malecka-Tendera E. Overweight prevention strategies in preschool children. *International Journal of Pediatric Obesity*. 2011; 6(sup2): 2-5.

Mazahery H, Cairncross C, Conlon C, Houghton L, Coad J, Camargo JC, Von Hurst P. Type of cows' milk consumption and relationship to health predictors in New Zealand preschool children. *NZ Med J*. 2018; 131(1468): 54-68.

McKee C, Long L, Southward LH, Walker B, McCown J. The role of parental misperception of child's body weight in childhood obesity. *Journal of Pediatric Nursing*. 2016; 31(2): 196-203.

Mena NZ, Gorman K, Dickin K, Greene G, Tovar A. Contextual and cultural influences on parental feeding practices and involvement in child care centers among Hispanic parents. *Childhood Obesity*. 2015; 11(4): 347-354.

Metbulut AP, Özmert EN, Teksam O, Yurdakök K. A comparison between the feeding practices of parents and grandparents. *European Journal of Pediatrics*. 2018; 177(12): 1785-1794.

Min K, Wang J, Liao W, Astell-Burt T, Feng X, Cai S, Jiang Y. Dietary patterns and their associations with overweight/obesity among preschool children in Dongcheng District of Beijing: a cross-sectional study. *BMC Public Health*. 2021; 21(1): 1-14.

Mouratidou T, Graffe MIM, Huybrechts I, De-Decker E, De-Craemer, M, Androutsos O, Manios Y, Galcheva S, Lateva M, Gurzkowska B. Reproducibility and relative validity of a semiquantitative food frequency questionnaire in European preschoolers: The ToyBox study. *Nutrition*. 2019; 65: 60– 67.

Neyzi O, Günöz H, Furman A, Bundak R, Gökçay G, Darendeliler F. Türk çocuklarında vücut ağırlığı, boy uzunluğu, baş çevresi ve vücut kitle indeksi referans değerleri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 2008; 51(1): 1-14.

Neuman N, Eli K, Nowicka P. Feeding the extended family: gender, generation, and socioeconomic disadvantage in food provision to children. *Food, Culture and Society*. 2019; 22(1): 45-62.

Önal S, Özdemir A, Meşe C, Koca Özer B. Okulöncesi dönem çocuklarda malnütrisyon ve obezite prevalansının değerlendirilmesi: Ankara örneği. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 2016; 56(1).

Özcebe H. Türkiye’de çocuk sağlığının durumu. (Bölüm 7: Çocuk Sağlığı). *Halk Sağlığı Temel Bilgiler*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2012, Ankara.

Özel İÇ. Okul Çağı Çocuklarında Diş Çürükleri, Besin Tüketimi ve Vücut Bileşimi Arasındaki İlişki. A.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, Ankara (Danışman: Prof. Dr. N. Y. Ayhan)

Öztürkler BU. Okul Öncesi Çocukların Televizyon Karşısında Kalma Süreleri ve Gıda Reklamlarının Beslenme Durumuna Etkisi ve Beslenme Durumlarının Edirne İl

Merkezinde Bir Anaokulu Örneği Değerlendirilmesi. T.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, Edirne (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi S. Duran)

Özer S, Bozkurt H, Sönmezgöz E, Bilge S, Yılmaz R, Demir O. Obezite Tanılı Çocuklarda Yeme Davranışının Değerlendirilmesi. Çocuk Dergisi. 2014; 14 (2): 66-71.

Öztürk N, Türker PF. Okul Öncesi Dönemde Çocuklardaki Farklı Yeme Davranışları ve Ebeveyn Faktörlerinin Bu Davranışlara Etkisi. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2021; 6(1).

Pankhurst M, Mehta K, Matwiejczyk L, Moores CJ, Prichard I, Mortimer S, Bell L. Treats are a tool of the trade: an exploration of food treats among grandparents who provide informal childcare. Public Health Nutrition. 2019; 22(14): 2643-2652.

Parrino C, Vinciguerra F, La Spina N, Romeo L, Tumminia A, Baratta R, Frittitta L. Influence of early-life and parental factors on childhood overweight and obesity. Journal of Endocrinological Investigation. 2016; 39(11): 1315-1321.

Pearce A, Li L, Abbas J, Ferguson B, Graham H, Law C. Is childcare associated with the risk of overweight and obesity in the early years? Findings from the UK Millennium Cohort Study. International Journal of Obesity. 2010; 34(7): 1160-1168.

Penilla C, Tschann JM, Deardorff J, Flores E, Pasch LA, Butte NF, Ozer E. Fathers' feeding practices and children's weight status in Mexican American families. Appetite. 2017; 117: 109-116.

Peker E, Topaloğlu N, Şahin EM, Eşsizoglu E, Uludağ A, Güngör S, Ağaoğlu H. The comparison of parent's perception on weight, appearance and appetite of their children with objective criteria. Turkish Journal of Family Practice. 2014; 18(3): 142-148.

Peyer KL, Welk G, Bailey-Davis L, Yang S, Kim JK. Factors associated with parent concern for child weight and parenting behaviors. Childhood Obesity. 2015; 11(3): 269-274.

Powell SB, Engelke MK, Neil JA. Seizing the moment: Experiences of school nurses caring for students with overweight and obesity. *The Journal of School Nursing*. 2018; 34(5): 380-389.

Pulgaron ER, Marchante AN, Agosto Y, Lebron CN, Delamater AM. Grandparent involvement and children's health outcomes: The current state of the literature. *Families, Systems, Health*. 2016; 34(3): 260.

Rhodes K, Chan F, Prichard I, Coveney J, Ward P, Wilson C. Intergenerational transmission of dietary behaviours: A qualitative study of Anglo-Australian, Chinese-Australian and Italian-Australian three-generation families. *Appetite*. 2016; 103: 309-317.

Rogers E, Bell L, Mehta K. Exploring the role of grandparents in the feeding of grandchildren aged 1–5 years. *Journal of Nutrition Education and Behavior*. 2019; 51(3): 300-306.

Romanos-Nanclares A, Zazpe I, Santiago S, Marín L, Rico-Campà A, Martín-Calvo N. Influence of parental healthy-eating attitudes and nutritional knowledge on nutritional adequacy and diet quality among preschoolers: the SENDO project. *Nutrients*. 2018; 10(12): 1875.

Ruel MT, Alderman H. Maternal and Child Nutrition Study Group Nutrition-sensitive interventions and programmes: how can they help to accelerate progress in improving maternal and child nutrition. *Lancet*. 2013; 382(9891): 536-51.

Santos JL, Ho-Urriola JA, González A, Smalley SV, Domínguez-Vásquez P, Cataldo R, Hodgson MI. Association between eating behavior scores and obesity in Chilean children. *Nutrition Journal*. 2011; 10(1): 1-8.

Sata M, Yamagishi K, Sairenchi T, Ikeda A, Irie F, Watanabe H, Ota H. Impact of caregiver type for 3-year-old children on subsequent between-meal eating habits and being overweight from childhood to adulthood: a 20-year follow-up of the Ibaraki Children's cohort (IBACHIL) study. *Journal of Epidemiology*. 2015; 25(9): 600-607.

Sleddens EF, Kremers SP, Thijs C. The Children's Eating Behaviour Questionnaire: factorial validity and association with Body Mass Index in Dutch children aged 6–

7. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity. 2008; 5(1): 1-9.

Soylu T. Kırıkkale'de Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Şeker ve Şeker İçeren Besin Tüketimleri İle Obezite Durumlarının Belirlenmesi. D.A.Ü. Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017, Kuzey Kıbrıs (Danışman: Yrd. Doç. Dr. B. Çakır).

Srivastava D, Torquati J, de Guzman MRT, Dev DA. Understanding parental Ethnotheories and practices about healthy eating: exploring the developmental niche of preschoolers. American Journal of Health Promotion. 2019; 33(5): 727-735.

Süt ÖY, Kutluca AY. Beslenme Eğitiminin Çocukların Beslenme Kararları ve Akıl Yürütme Örüntüleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. Yaşadıkça Eğitim. 2021; 35(2): 594-620.

Svensson V, Lundborg L, Cao Y, Nowicka P, Marcus C, Sobko T. Obesity related eating behaviour patterns in Swedish preschool children and association with age, gender, relative weight and parental weight-factorial validation of the Children's Eating Behaviour Questionnaire. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity. 2011; 8(1): 1-11.

Şanlıer N, Arslan S, Buyukgenc N, Toka O. Are eating behaviors related with by body mass index, gender and age? Ecology of Food and Nutrition. 2018; 57(4): 372-387.

T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye Beslenme Rehberi (TÜBER). Yayın No:1031, 2015, Ankara.

T.C Sağlık Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu. Okul öncesi ve okul çağı çocuklara yönelik beslenme önerileri ve menü programları. 2013, Ankara.

T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu. Bebek, Çocuk, Ergen İzlem Protokolleri. 2018, Ankara.

T.C. Sağlık Bakanlığı, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Okul öncesi dönemde obezite. 2012, Ankara.

Toftemo I, Glavin K, Lagerlöv P. Parents' views and experiences when their preschool child is identified as overweight: a qualitative study in primary care. *Family Practice*. 2013; 30(6): 719-723.

Tolman CA, Yensel C, Kopetz J. Nursing Perspective on Childhood Obesity. In *Global Perspectives on Childhood Obesity*. Academic Press. 2019; 23-35

Tucker S, Lanningham-Foster LM. Nurse-led school-based child obesity prevention. *The Journal of School Nursing*. 2015; 31(6): 450-466.

Turan Y. (2016). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Beslenme Alışkanlıklarının Beden Kitle İndekslerine Ve Beslenme Kaynaklı Sağlık Sorunu Yaşamalarına Etkisi. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016, İstanbul (Danışman: Yard. Doç. Dr. B. EKİCİ).

T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması (TBSA). 2014, Ankara.

Ünal F. 0-12 Yaş arası çocuklarda dengeli beslenmenin önemi. *Klinik Tıp Pediatri Dergisi*. 2017; 9(6): 17-27.

Vanderhout SM, Aglipay M, Torabi N, Jüni P, Da Costa BR, Birken CS, Maguire JL. Whole milk compared with reduced-fat milk and childhood overweight: a systematic review and meta-analysis. *The American Journal of Clinical Nutrition*. 2020; 111(2): 266-279.

Vittrup B, McClure D. Barriers to Childhood Obesity Prevention: Parental Knowledge and Attitudes. *Pediatric Nursing*. 2018; 44(2).

Vollmer RL, Adamsons K, Foster JS, Mobley AR. Association of fathers' feeding practices and feeding style on preschool age children's diet quality, eating behavior and body mass index. *Appetite*. 2015; 89: 274-281.

Wardle J, Guthrie CA, Sanderson S, Rapoport L. Development of the Children's Eating Behaviour Questionnaire. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*. 2001; 42(7): 963–970.

Wardle J, Carnell S. Parental feeding practices and children's weight. *Acta Paediatrica*. 2007; 96: 5-11.

Wasser HM, Thompson AL, Suchindran CM, Hodges EA, Goldman BD, Perrin EM, Bentley ME. Family-based obesity prevention for infants: Design of the “Mothers and Others” randomized trial. *Contemporary Clinical Trials*. 2017; 60: 24-33.

Watanabe E, Lee JS, Kawakubo K. Associations of maternal employment and three-generation families with pre-school children's overweight and obesity in Japan. *International Journal of Obesity*. 2011; 35(7): 945-952.

Williams AM, Suchdev PS. Assessing and improving childhood nutrition and growth globally. *Pediatric Clinics*. 2017; 64(4): 755-768.

Wong BWX, Toh JY, Sugianto R, Chia A, Tint MT, Yuan WL, Chong MFF. Associations of Childcare Arrangements with Adiposity Measures in a Multi-Ethnic Asian Cohort: The GUSTO Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021; 18(22):12178.

Yaşar Ö. Toplumsal Değişme Ve Anaokulu İhtiyacı. *Electronic Turkish Studies*. 2019; 14(2): 855-872.

Yıldız ÖE, Deneçli C. Reklamda animasyon karakter kullanımının çocukların beslenme alışkanlıkları üzerindeki etkileri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. 2013; 36: 242-253.

Yılmaz R, Esmeray H, Erkorkmaz Ü. Çocuklarda yeme davranışı anketinin Türkçe uyarlama çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2011; 12(4): 287-294.

Yılmaz G. Çocuklarda Yeme Davranışı ve Annelerin Besleme Tutumları. *Euras J Fam Med*. 2020; 9(2): 109-116.

Yiğit R. Çocukluk dönemi obezitesinin yönetiminde hemşirenin rolü. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2011; 13(1): 72-80.

Yuan J, Jiang X, Zhu T, Zhang Y, Wang Y, Yang X, Shang L. Caregivers' feeding behaviour, children's eating behaviour and weight status among children of preschool age in China. *Journal of Human Nutrition and Dietetics*. 2021; 34(5): 807-818.

Zembat R, Kılıç Z, Ünlüer E, Çobanoğlu A, Usbaş H, Bardak M. Çocuğun beslenme alışkanlığını kazanmasında okul öncesi eğitim kurumlarının yeri. Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal. 2015; XIV:060- 073 (Sözel Bildiriler).

Zhang T, Cai L, Jing J, Ma L, Ma J, Chen Y. Parental perception of child weight and its association with weight-related parenting behaviours and child behaviours: a Chinese national study. Public Health Nutrition. 2018; 21(9): 1671-1680.

EKLER

EK- 1**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Sevgili ebeveynler; bu form geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların (3-6 yaş) beden kitle indeksi ve beslenme davranışlarının karşılaştırılması amacıyla hazırlanmıştır. Verilen tüm cevaplar gizli tutulacaktır. Bu nedenle lütfen tüm ifadeleri dikkatli bir şekilde okuyarak, sizden cevaplanması istenen tüm sorulara kendiniz için en doğru ve uygun olan bilgiyi belirtiniz. İlginiz ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Ayhan IŞIK

Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enst. Hemşirelik AD.
Halk Sağlığı Hemşireliği Y.Lisans Öğrencisi

***Aşağıdaki bilgiler **anaokuluna** devam eden çocuğunuz için doldurulacaktır.

1. Çocuğunuzun doğum tarihi:(Gün/Ay/Yıl)
2. Çocuğunuzun cinsiyeti: ()Kız ()Erkek
3. Çocuğunuzun okulu :
4. Çocuğunuzun sınıfı :
5. Çocukla ilgili bilgiyi veren kişi: ()Anne ()Baba ()Diğer
(.....)
6. Ebeveynlere ait bilgiler için aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Bilgiler	Anne	Baba
Yaş		
Boy		
Kilo		
Eğitim	()Okuma Yazması Yok ()Okuma Yazması Var ()İlkokul Mezunu ()Ortaokul Mezunu ()Lise Mezunu ()Üniversite Mezunu	()Okuma Yazması Yok ()Okuma Yazması Var ()İlkokul Mezunu ()Ortaokul Mezunu ()Lise Mezunu ()Üniversite Mezunu ()Baba yok
Meslek	()Ev Hanımı ()Memur ()İşçi ()Serbest Meslek ()Esnaf ()Emekli ()Diğer (.....)	()İşsiz ()Memur ()İşçi ()Serbest Meslek ()Esnaf ()Emekli ()Diğer (.....)

7. Ailenizin gelir durumu:
()Gelir giderden çok ()Gelir gidere denk ()Gelir giderden az
8. Aile üyelerinizde var olan ve evde birlikte yaşadığınız kişileri işaretleyiniz.
()Anne ()Baba ()Çocuk (sayısı:.....)
()Babaanne ()Dede ()Anneanne
()Diğer (.....)
9. Çocuğunuzun kilosunu nasıl algılıyorsunuz?
()Zayıf ()Normal ()Fazla kilolu ()Obez

10. Çocuğunuz için vitamin ve/veya mineral desteği kullanıyor musunuz?
☐ Evet(Lütfen belirtiniz)
☐ Hayır
11. Çocuğunuz bu yaşına kadar **kesintisiz en az 1 yıl boyunca büyükanne** (anneanne ya da babaanne fark etmez) tarafından bakıldı mı?
☐ Evet (Lütfen 12. soruya geçip yanıtlamaya devam ediniz)
☐ Hayır (Yanıtlayacağınız sorular bitmiştir. Teşekkür ederim)
12. Çocuğunuza kesintisiz en az 1 yıl bakan büyükanne kim?
☐ Anneanne ☐ Babaanne
13. Bu büyükannenin yaşını yazınız.....
14. Sizce bu büyükannenin kilosu nasıl?
☐ Zayıf ☐ Normal ☐ Fazla kilolu ☐ Obez
15. Bu büyükannenin eğitim durumu:
☐ Okuma Yazması Yok
☐ Okuma Yazması Var
☐ İlkokul Mezunu
☐ Ortaokul Mezunu
☐ Lise Mezunu
☐ Üniversite Mezunu
16. Büyükanne, torununa (sizin çocuğunuza) kaç aylık ya da kaç yaşındayken bakmaya başladı?.....
17. Büyükanne, torunu (sizin çocuğunuz) kaç aylık ya da kaç yaşındayken bakmayı bıraktı?.....
18. Büyükanne torununun (sizin çocuğunuzun) kilosunu nasıl görüyor?
☐ Zayıf ☐ Normal ☐ Fazla kilolu ☐ Obez
19. **Kendinizle karşılaştırdığınızda** büyükannenin torununu (sizin çocuğunuzu) besleme şekli nasıldır? İlgili ifadelerden uygun olanı işaretleyiniz.

Büyükanne bana göre çocuğa benden;
☐ Daha az ☐ Aynı ☐ Daha fazla → abur cubur verir.
☐ Daha küçük ☐ Aynı ☐ Daha büyük → yemek porsiyonu hazırlar.
☐ Daha seyrek ☐ Aynı ☐ Daha sık → besler.
☐ Daha az ☐ Aynı ☐ Daha fazla → yemek yeme için ısrar eder.
☐ Daha az ☐ Aynı ☐ Daha fazla → her istediği yemeği sağlıklı sağlıksız ayırt etmeden verir.
☐ Daha az ☐ Aynı ☐ Daha fazla → beslenmeyi ödül olarak kullanır.
☐ Daha az ☐ Aynı ☐ Daha fazla → beslenmeyi ceza olarak kullanır.
Büyükannenin çocuğu beslemesiyle ilgili eklemek istediğiniz başka bir şey varsa lütfen yazınız:
Teşekkür ederim. Aşağıdaki bölüm araştırmacı tarafından ölçüm yapılarak doldurulacaktır.
Ölçümler: Boy (m):..... Kilo (kg):.....

Ek-2**ÇOCUKLARDA YEME DAVRANIŞI ANKETİ (ÇYDA)**

(Aşağıdaki ifadeleri lütfen okuyunuz ve sizin çocuğunuzun beslenme davranışına en uygun olan kutulara “X” ile işaretleyiniz.)

	Asla	Nadiren	Arada Bir	Sıklıkla	Her Zaman
1.Çocuğum yiyecekleri, yemeği sever.					
2. Çocuğum endişeliyken, üzgün olduğunda çok yer.					
3. Çocuğum çok iştahlıdır.					
4. Çocuğum yemeğini hızlıca bitirir.					
5. Çocuğum yemeğe önem verir, yiyeceklerle ilgilidir.					
6. Çocuğum sürekli içecek bir şey ister.					
7. Çocuğum yeni yemekleri başlangıçta reddeder.					
8.Çocuğum yavaş yer.					
9. Çocuğum kızginken, sinirliyken daha az yer.					
10. Çocuğum yeni yiyecekler, yemekleri tatmaktan hoşlanır.					
11. Çocuğum yorgunken daha az yer.					
12. Çocuğum sürekli yemek ister.					
13. Çocuğum sıkıntılı, rahatsız olduğunda çok yer.					
14. Çocuğum izin verilirse çok fazla yiyecek yer.					
15. Çocuğum huzursuzken, endişeliyken çok yer.					
16. Çocuğum çok çeşitli yiyeceklerden hoşlanır.					
17. Çocuğum yemeğin sonunda tabağında yemek bırakır.					
18. Çocuğumun yemeğini bitirmesi 30 dakikadan uzun sürer.					

	Asla	Nadiren	Arada Bir	Sıklıkla	Her Zaman
19. Şans verilirse çocuğum tüm zamanını yemek yiyerek geçirir.					
20. Çocuğum öğün zamanlarını iple çeker.					
21. Çocuğum yemeği bitmeden doyar.					
22. Çocuğum yemek yemekten hoşlanır.					
23. Çocuğum mutlu olduğunda daha çok yer.					
24. Çocuğumu yemekle mutlu etmek zordur.					
25. Çocuğum mutsuz olduğunda daha az yer.					
26. Çocuğum çabuk doyar.					
27. Çocuğum yapacak bir şeyi olmadığında daha çok yer.					
28. Çocuğum doymuş (tok) bile olsa sevdiği yiyeceğe midesinde yer bulur.					
29. Çocuğum şans verilirse gün boyu içecek (meşrubat, su, meyve suyu) içecektir.					
30. Çocuğum yemekten hemen önce abur cubur yerse, atıştırsa yemek yiyemez.					
31. Çocuğum şans verilirse, daima içecek bir şey bulabilir.					
32. Çocuğum daha önce bilmediği, tatmadığı tatları tatmakla ilgilenir.					
33. Çocuğum tadına bile bakmadan bir yiyecekten hoşlanmadığına karar verebilir.					
34. Şans verilirse çocuğum ağzında yemek, lokma tutar.					
35. Yemek süresi boyunca çocuğum yavaş, daha yavaş yer.					

EK-3**BESİN TÜKETİM SIKLIK FORMU**

Bu bölümde çocuğunuzun olağan yeme alışkanlıklarını düşünmenizi istiyoruz. Çocuğunuzun normalde yediklerini düşünün; çocuğunuzun bu besinleri tüketip tüketmediğini, tüketiyorsa ne kadar ne sıklıkla yani günde, haftada ya da ayda ne kadar yediğini ya da içtiğini yazınız. Bizim listemizde olmayan ancak çocuğunuzun sıklıkla yediği besinler varsa, bu besinleri listenin sonuna besinler kısmına isimlerini yazarak sıklığını belirleyiniz.

SÜT VE ÜRÜNLERİ	HER GÜN	3-5 KEZ HAFTADA	1-2 KEZ HAFTADA	15 GÜNDE 1 KEZ	AYDA 1 KEZ YA DA HİÇ	MİKTAR mg/ml
Süt						
Aromalı süt						
Yoğurt						
Peynir						
ET VE ÜRÜNLERİ						
Kırmızı et						
Beyaz et						
Et ve ürünleri(sosis, salam, sucuk, jambon, pastırma,), sakatatlar						
Yumurta						
KURU BAKLAGİLLER (kuru fasulye, nohut, mercimek)						
YAĞLI TOHUMLAR (findık, fıstık, badem, çekirdek, vb.)						
SEBZELER						
Sebzeler (domates, salatalık, biber, enginar, kabak, patlıcan, pırasa, bamya, taze fasulye)						

MEYVELER	HER GÜN	3-5 KEZ HAFTADA	1-2 KEZ HAFTADA	15 GÜNDE 1 KEZ	AYDA 1 KEZ YA DA HİÇ	MİKTAR mg/ml
Taze meyveler						
Kuru meyveler						
EKMEK VE TAHILLAR						
Beyaz ekme ve türleri						
Tam buğday ekme ve türleri						
Makarna, pirinç, bulgur						
YAĞ, ŞEKER, TATLI						
Sıvı yağ						
Mayonez, ketçap						
Şeker, çikolata, gofret, vb.						
Tatlılar						
İÇECEKLER VE DİĞERLERİ						
Taze meyve suyu						
Hazır meyve suyu						
Kola, gazoz, çay						
Cips, patates kızartması, hamburger, patlamış mısır						

EK-4

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU İZİN
KARARI**

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
2020**

KARAR

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	AÇIK ADRESİ:	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Morfoloji Binası A Blok 1. Kat No: A1-05 Kampus /ANTALYA
	TELEFON	0 (242) 249 69 54
	FAKS	0 (242) 249 69 03
	E-POSTA	etik@akdeniz.edu.tr
	ETİK KURUL KODU	2012-KAEK-20
PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI ADI SOYADI		Dr Öğr.Uyesi Arzu AKCAN
ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI		Geçmişte İbütükanneleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Beden Kitle İndeksi ve Beslenme Davranışlarının Karşılaştırılması
KARAR BİLGİLERİ	Karar No: KAEK- 126	Tarih: 05.02.2020
	Yukarıda bilgileri verilen çalışmanın yapılmasında bilimsel ve etik açısından sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.	

ANTALYA MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZİN KARARI

Evrak Tarih ve Sayısı: 13/03/2020-12739

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-605.01-E.5219712
Konu: Anket Uygulaması

10.03.2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 02/03/2020 tarih ve 6466 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Halk Sağlığı Hemşireliği, Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Ayhan IŞIK'ın "Geçmişte Büyükanneleleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Kitle İndeksi ve Beslenme Davranışlarının Karşılaştırılması" adlı araştırmasını, İlimize bağlı ekli listedeki okullarda uygulama isteği ile ilgili 02/03/2020 tarih ve 6466 sayılı yazısı, İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından incelenerek, "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yaratma ve Sosyal Etkinlik İznilerine Yönelik İzni ve Uygulama 2020/2 Genelgesi" gereğince uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzün 10/03/2020 tarihli ve 5134550 sayılı onayı ve uygulanacak veri toplama araçları onaylanarak ekte gönderilmiştir.

İlgili genelgenin 28. Maddesi gereğince, sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında (başvuru sahibinin ekte örneği bulunan dilekçe ile) Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi hususunda;

Gereğini arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER:

- 1- Onay ve ekleri (9 sayfa)
- 2-Dilekçe Örneği(1 sayfa)

EK-6

ANTALYA MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZİN KARARI

Evrak Tarih ve Sayısı: 30/09/2020-34668

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-605.01-E.13732847
Konu: Anket Uygulaması

29.09.2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 23/09/2020 tarih ve 21233 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Halk Sağlığı Hemşireliği, Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Ayhan İŞİK'ın "Geçmişte Büyükanneleleri Tarafından Bakılan ve Bakılmayan Okul Öncesi Çocukların Kitle İndeksi ve Beslenme Davranışlarının Karşılaştırılması" adlı araştırmasını, 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde olmak üzere, ilinize bağlı ekli listedeki okullarda uygulama isteği ile ilgili 23/09/2020 tarih ve 21233 yazınız İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 28/09/2020 tarihinde incelenerek "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İznilerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi" gereğince uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzün 28/09/2020 tarihli ve 13654396 sayılı onayı ekte gönderilmiştir.

Araştırmanın bitiminde, sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında (başvuru sahibinin ekte örneği bulunan dilekçe ile) Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi hususunda;

Gereğini arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER:

1-Onay (1 sayfa)

2-Dilekçe Örneği(1 sayfa)

Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Sağakou Mah. Hamidiye Cad. MERKEZ/ANTALYA
E-posta: merkezi@atil.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Mehmet KARAKAŞ Md. Yard.
Tel: (0 242) 238 5600
Faks: (0 242) 238 5111

ÇOCUKLARDA YEME DAVRANIŞI ANKETİ (ÇYDA) KULLANIM İZNİ

Postalarda arayın

?

⋮

A

←

📁

!

🗑️

📧

🕒

📱

🗨️

⋮

⏪

⏩

🗨️

⚙️

İlt: Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi

✕

🖨️

🔗

Resul Yılmaz
Alıcı: ben ▾

📧 20 Ara 2019 Cum 22:03

☆

↩️

⋮

Konu: İlt: Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi

Sayın Işık

Ölçeğimizin kullanılması bizi memnun eder.

Ekte Ölçeği ve makalenin tam metnini bulabilirsiniz.

Başarılar dilerim.

ölçek kullanımında grup karşılaştırması yapılacaksa her bir alt ölçeğin toplam puanı karşılaştırılabilir.

İştah yada her bir ölçeğin cut off değeri yok. ancak grup karşılaştırması için ideal bir ölçektir.

KATILIMCI İZİN FORMU

Bu formdaki imzam Arzu AKCAN tarafından yürütülen ve Yüksek Lisans Öğrencisi Ayhan IŞIK tarafından uygulanan “Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların beden kitle indeksi ve beslenme davranışlarının karşılaştırılması” adlı çalışmaya katılmayı kabul ettiğimi gösterir. Bu araştırmadaki katılımım “Kişisel Bilgi Formu”, “Besin Tüketim Sıklık Formu”, “Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi”ni, kilo ve boy ölçümü doldurmayı içerecektir. Ayrıca bu araştırmaya katılmakla aşağıda belirtilenleri anladığımı da beyan ederim.

1. Ben araştırma için bir gönüllüyüm ve istediğim zaman bu araştırmadan çekilebilirim.
2. Araştırmada fiziksel ve psikolojik bir zarar içeren hiçbir risk yoktur.
3. Araştırmada vereceğim bilgiler gizli olacaktır ve bütün veriler araştırmacı tarafından toplanıp analiz edilecek ve Akdeniz Üniversitesi’nde 7 yıl saklandıktan sonra imha edilecektir.
4. Araştırma bittikten sonra istediğim takdirde araştırmanın bir özetini alabileceğim.

Ben,.....(isim) çalışmaya katılmayı kabul ederim.

Katılımcı/Katılımcı velisinin imzası

Tarih:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	Ayhan	Uyruğu	T.C.
Soyadı	IŞIK	Tel no	
Doğum tarihi		e-posta	

Eğitim Bilgileri

Mezun olduğu kurum		Mezuniyet yılı
Lise	Anamur Lisesi	2010-2014
Lisans	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	2014-2018

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre (yıl-yıl)
Hemşire	ALKÜ Alanya Eğitim ve Araştırma Hastanesi	2019- (Halen devam ediyor)

Yabancı Dilleri	Sınav türü	Puanı
İngilizce	2021- YÖKDİL Sağlık İlkbahar Dönemi	43.75

Proje Deneyimi

Proje Adı	Destekleyen kurum	Süre (Yıl-Yıl)
Geçmişte büyükanneleri tarafından bakılan ve bakılmayan okul öncesi çocukların beden kitle indeksi ve beslenme davranışlarının karşılaştırması	Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri	2020-...

Yayınlar ve Bildiriler:

1. Işık A, Akcan A. (2021). Büyükebeveynleri Tarafından Büyütülen Okul Öncesi Çocuklarda Obezite. 2. Uluslararası 3. Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresi, Bildiri Özetleri Kitabı ss:326, 07-09 Ocak 2021, Ankara (Sözel Bildiri).